ҚИШЛОҚ ҲАҚИҚАТИ

1993 йил 21 сентябрь
СЕШАНБА
№ 109 (5.550).
СОТУВДА ЭРКИН НАРХДА.

Ўзбекистон Республикаси ижтимоий-сиёсий газетаси • 1974 йил 1 январдан чиқа бошлаган

ПАХТАЗОР ЧОРЛАЙДИ

Республикамизда кун сайин эмас, балки лаҳзалар сайин теримчилар сафи кенгаймоқда. Кўпмингкилограммчилар ҳаракатига қўшилган ва мавсумда камида 7—8 тоннадан дур-жавоҳир териб беришга аҳд қилган дала юлдузлари беҳисоб. Чироқчи туманидаги «Коммуна» жамоа хўжалигининг Мардон Мавлонов бошлиқ бригадаси чевар теримчиси Зайнаб Бозорова долзарб мавсумининг дастлабки кунлариданоқ пешқадамлар сафида бормоқда. Шу кунларда унинг кунлик терган пахтаси 60-70 килограммдан ошмоқда.

* * *

Тиллахол Марқаева — бу илғор теримчи ҳам Зайнабхон билан бир далада басмабасига меҳнат қилаяпти. Унинг ҳозиргача хирмонга тўккан пахтаси 2 тоннага етай деб қолди. Тиллахол уни мавсум давомида 5 тоннага етказишга сўз берган. У ўз сўзида устивор.

Ш. СУЛТОН олган суратлар.

СУРЪАТ ОШМОҚДА

Бугун далаларни айланган кишининг чаман-чаман очилган оппоқ пахталарни кўриб кўзи қувнайди. Бу йилги табиат қийинчиликларини мардона енгиб, етиштирилган ҳосилни йиғиб—териб олиш ва қабул пунктларига етказиб бериш тобора авж олмоқда. Оқ олтин карвонлари қабул пунктларига тўхтовсиз йўл олмоқда.

Жорий йилда Касби туманидаги Алишер Навоий номли давлат хўжалигида 2878 гектар майдонда пахтадан мўл ва эртаги ҳосил етиштирилди. Мавжуд майдонларнинг асосий қисмида ингичка толали ғўза ўстирилди. Ана шу нав пахта майдонлари 2300 гектарни ташкил этади. Ғўзага ишлов бериш, ниҳолларни озиқлантириш, культивация вақтида ўтказилди. Қилинган самарали меҳнат бугун оппоқ чаноқларда намоён. Бу ерда пахтани саралаб теришга киришилди.

Ҳар гектар ердан 35 центнердан ҳосил йиғиб олиш, давлатга 7500 ўрнига 10 минг тонна сифатли хом ашё сотиш учун курашаётган пахтакорлар 2500 гектар ердаги ғўзани машина теримига ажратишган. Ҳозир ана шу ғўза майдонларини дефолиация қилиш бошлаб юборилди. Ғўзани баргсизлантиришда 16 та «ОВХ-28» ер усти агрегатлари унумли ишлатилмоқда. Ҳар куни 300—320 гектар ердаги ғўзага дори сепиляпти. Пуркагичнинг ўртача кунлик иш унуми 20 гектарни ташкил этаяпти. Механизаторлар дефолиацияни узоғи билан 10—12 иш кунида тугаллашни режалаштиришган.

Белгиланган тадбирларга кўра, мавсумда 70 та машина ҳосилни йиғиб-териб олишда қатнашади. Улар ёрдамида ҳар куни 450—500 тоннагача пахта терилади. Меҳриддин Нуриддинов, Ғайбулла Ҳазратқулов, Эламон Усмонов, Нунназар Хидиров сингари механик-ҳайдовчилар бу йил ўзларига биркитилган машиналар бункеридан 130—150 тоннадан оқ олтин териб беришга сўз беришди.

— Ўн минг тонналик «оқ олтин» хирмонини бунёд этиш осон иш эмас, — дейди хўжалик бош ҳосилоти Абдуқодир Мақсадов. — Бунинг учун катта тайёргарлик кўриш ва мавсумни ғоятда уюшқоқлик билан ўтказиш талаб этилади. Шу сабабли хўжалик миришкорлари ҳосилни йиғиб-териб олишга пухта ҳозирлик билан киришдилар. Мавсумда 6000 тоннадан кўпроқ пахтани машиналарда териш режалаштирилган. Бу умумий ҳосилнинг 60 фоизини ташкил қилади. Қўл теримида 2500 киши қатнашади. Қўл билан кунига йиллик режанинг 1 фоизи, машиналар ёрдамида эса 3,5—4 фоизи миқдорида оқ олтин тайёрлаш режалаштирилган. Белгиланган тадбирга кўра машина терими шу ой охирида бошланади. Ҳозирча пахтани қўл билан териш давом этаяпти. Кунига 90 тоннагача оқ олтин тайёрланмоқда. Теримчилар етарли миқдорда этак билан таъминланди. Ҳар бир теримчига иккитадан этак ажратилди.

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг «1993 йилги пахта ҳосилини йиғиб-териб олишга тайёргарликни тугаллаш ва уни уюшқоқлик билан ўтказиш тадбирлари тўғрисида»ги қарорида қўлда терилган ҳар килограмм пахтага 25 сўмдан пул тўлаш кўрсатилган. Биз хўжалигимизнинг ички имкониятидан келиб чиқиб, қўлда терилган бир килограмм пахта учун теримчиларга 30 сўмдан иш ҳақи тўлаяпмиз. Шунинг учун ҳам иш унуми тобора ошиб бормоқда. Ўнлаб теримчилар ҳозирнинг ўзидаёқ кунига 70—90 килограммдан оқ олтин териб, хирмонга тўкишаяпти.

Пахтадан мўл ва эртаги ҳосил етиштирилган бригадаларда терим суръати кун сайин оширилаяпти. Гектаридан 40—45 центнердан пахта териб топширишга аҳду паймон этган Муҳаммад Жўраев, Раҳмон Чўлиев, Яҳё Ражабов, Ёқуб Турсунов, Ҳамро Воҳидов, Бекмамат Мусаев ўртоқлар бошлиқ жамоаларда терим оммавий тус олаяпти.

Ёқуб Турсунов, Ғайбулла Умаровлар бошлиқ жамоаларда ҳар куни қўл билан йиллик режанинг 1,5—2 фоизи атрофида пахта тайёрланмоқда. Суръатни оширишида Зулфия Шарипова, Мастура Турсунова, Гулбаҳор Қаҳҳорова, Наргиза Бобоева каби чевар теримчиларнинг ҳиссаси катта бўлаётир. Улар кунига 90—100 килограмм миқдорида пахта териб, касбдошларига намуна бўлишяпти.

Ҳа, хўжаликда пахта йиғим-терими пухта белгиланган тадбирларга мувофиқ олиб борилаётир. Кўзланган марра ҳам юксак. Уни шараф билан адо этиш учун имконият етарли. Биз эзгу ният йўлида фидокорона тер тўкаётган заршуносларга омад тилаймиз.

Жўра ЮСУПОВ.

ПУДРАТЧИЛАР ҒАЛАБАСИ

Элликқалъа туманидаги «Янгиер» давлат хўжалик техникумида пахта йиғим-терими қизғин давом этмоқда. Ўз ишларини пухта ташкил этган онлавий звенолар бирин-кетин маррага етиб келишмоқда.

Кеча хўжаликда бир йўла икки онлавий пудрат звеноси зафар қучди. Бибижон Қурбонбоева бошлиқ миришкорлар 2 гектар майдондан режадаги 4,5 тонна ўрнига 5 тонна оқ олтин териб топширишга муваффақ бўлдилар. Ойша Йўлдошева оиласи эса 3,5 тонналик хирмон уйди.

Ҳар икки звено далаларида ҳали пахта кўп. Заршунослар бор ҳосилни қисқа муддатда саранжомлаб олиш учун теримни қизитишмоқда.

А. ИСКАНДАРОВ.

ТАРАДДУД

Комсомолободлик пахтакорлар Андижон вилоятида биринчи бўлиб ғўза баргини тўктира бошлади. Деҳқонлар бу йил 45 минг тонна оқ олтин хирмони уюш ниятида.

Қўриқ шароитида пахта териш машиналари алоҳида ўрин тутади. Шунинг учун туман хўжаликларида ғўза баргини тўктиришга алоҳида эътибор берилмоқда. «Дўстлик», «Шаҳрихон», Мирзааҳмедов ҳамда М. Иминов номидаги хўжаликларда бу муҳим тадбирни сифатли ўтказишга астойдил киришилди.

Ҳозир далаларда 100 та ОВХ пуркагичи унумли ишлатилмоқда, хадемай пахтазорларга 292 та терим машинаси чиқарилади.

К. НИЗОМОВ,
ЎзА мухбири.

ЕСАНГ ОВҚАТ, КИЙСАНГ КИЙИМ, СОТСАНГ ТИЛЛО

НАМАНГАН ВИЛОЯТИ ПАХТАКОРЛАРИНИНГ 1993 ЙИЛ ҲОСИЛИНИ ҚИСҚА МУДДАТЛАРДА НЕСТ-НОБУД ҚИЛМАЙ ЙИҒИШТИРИБ ОЛИШ БЎЙИЧА БЕЛГИЛАГАН ТАДБИРЛАРИ

Республикамиз мустақиллигининг иккинчи йилида она Ватанга 309 минг тонна оқ олтин армуғон этиш учун курашаётган Наманган вилояти деҳқонлари эрта баҳордан буён фидокорона меҳнат қилмоқдалар. Қишлоқ хўжалигида, айниқса бу йил оби-ҳаво қийинчиликлари кўп кузатилди. Баҳор ойларида ҳароратнинг пасайиб кетиши, дўл, сел, жала, шамол ва бошқа табиий офатлар устмауст бўлиши оқибатида вилоят бўйича 40 минг гектардан зиёд майдонга чигит қайта экилди. Айниқса Косонсой, Чуст туманлари ва бир қатор хўжаликларда бу ҳолат икки-уч мартадан такрорланди. 4-5 марталаб қатқалоққа қарши курашилди. Қанчалар оғир бўлмасин, тадбиркорлик ва омилкорлик кўрсатиб ишланиб, ҳамма майдонларда мўлжалдагидан мўл ҳосил яратишга эришилди.

Пахтакор учун бугун — ҳал қилувчи дамлар. Йиғим терим бошланди. Далаларда кўпмингкилограммчи опа-сингилларимиз жавлон уришаяпти. Бу йилги ҳосилдан дастлабки оқ олтин карвонлари ташкил қилинди. Ҳадемай машиналар ҳам иш бошлайди. Мавсумга Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг «1993 йилги пахта ҳосилини йиғиб териб олишга тайёргарликни тугаллаш ва уни уюшқоқлик билан ўтказиш тадбирлари тўғрисида»ги қарори асосида пишиқ пухта ҳозирлик кўрдик. Вилоятдаги бир гуруҳ миришкор деҳқонлар ва зукко мутахассислар ўзаро маслаҳатлашган ҳолда бу йилги мавсумини энг қулай обиҳаво шароитида, қисқа муддатларда уюшқоқлик билан ўтказиш бўйича келишиб олдик. Шунга мувофиқ қуйидагича тадбирлар белгиланди.

Бу йилги мавсумнинг ўзига хос томонлардан бири теримга аввалги йилларда қараганда кечикиб тушилганидир. Бу эса ўта қисқа муддатларда, кузнинг ёғин сочинли кунларига қолдирмай, даладаги ҳосилни йиғиб олишни тақозо қилади. Биз ҳар бир бригада ва хўжаликда шийпонлар, хирмонлар, хавфсизлик воситалари, йўл, кўприк, этак, тош-торози, автоторози каби зарур воситалар тахт бўлишига эришамиз.

Пахта тозалаш заводлари, пунктлар, қуритиш ва тозалаш цехлари сифатли таъмирланиб, кечаю кундуз ишлаши таъминланади. Уларнинг мутахассислари колхозчилар билан янги ГОСТ талаблари бўйича ўзаро суҳбатлар ўтказмоқдалар. Шу тариқа қайта ишловчилар деҳқонлардан сифатли ҳосилни қабул қилиб оладилар.

Маълумки, пахта терими —энг сермеҳнат палла. Бошқача айтганда, бутун йил бўйи қилинган меҳнат шу куз кунларида поёнига етади. Бу эса ҳар бир дала меҳнатчисидан, катта-кичик раҳбарлардан юксак масъулият билан ишга ёндошишни талаб қилади. Қўлда пахта териладиган ерларда ишчи кучидан оқилона фойдаланиш даркор.

Бу йил вилоятимизда 25 минг тонна уруғлик пахта жамғариш мўлжалланган. Деҳқонларимиз келгуси йил ҳосили сифатли, мағзи тўлиқ сара уруғга боғлиқлигини яхши биладилар. Шунинг учун йил бошидаёқ ана шундай майдонларда мўл ҳосил етиштириш пайида бўлдилар. Уруғликни йиғиб олишда теримчиларнинг тажрибасидан кенг фойдаланамиз. Уларнинг бажараётган ишлари ўта нозик ва мураккаблигини ҳисобга олиб, режани 20—25 фоизга камайтирдик.

Уруғлик ҳосилни қуритишга ҳам алоҳида эътибор берилади. Айниқса, хас-чўп, ғўза баргларидан тозалаб ажратиб олиш ва сифатли қуритиб омборларда сақлаш учун жўнатамиз. Пахта пунктлари, заводларида уруғлик пахтани қабул қилиш, сақлаш, қайта ишлашда навлар ва репродукцияларни аралашиб кетмаслигига алоҳида эътибор берамиз.

Бу йил вилоятимизда етиштирилган ҳосилнинг 135 минг тоннасини механик ҳайдовчилар саранжомлаб беришади. 20—25 сентябргача туманларда зангори кема ҳайдовчиларининг анъанавий йиғинларини ўтказамиз. Уларда илғорлар тажрибаси оммалаштирилади.

Машиналарнинг тўла қувват билан ишлаши ғўза баргларини сифатли тўктирилганлигига боғлиқ. Шуни ҳисобга олиб, дефолиацияга жиддий эътибор берамиз. Ҳозир бу иш Поп ва Задарё туманларида бошланди. Дастлабки ҳисоб-китобларга қараганда, 80 минг гектарга яқин майдондаги ғўзаларнинг барги сунъий тўктирилади. Бунинг учун 303 та ОВХ аппаратларидан унумли фойдаланамиз. Бу тадбирни қисқа муддатда тугаллаймиз.

Дефолиация қилинган эгатларни машиналар киришидан олдин 9—10 метр кенгликда эгат боши ва охирида қайтиш майдончаларини тайёрлаймиз. Ана шу оралиқдаги ғўза пахталари териб олинади.

Машиналарни самарали ишлаши учун ҳар бир зангори кемага иккитадан прицеп бириктириб қўйилади. Эҳтиёт қисмлар, ёнилғи, мойлаш заҳиралари жамланган.

Йиғим теримда қатнашаётган теримчилар ва механизаторларга иш ҳақи тўлашга Республика Вазирлар Маҳкамасининг қарорида кўрсатилган йўналишлар асос бўлади. Икки қаторли машинада терилган бир тонна пахта учун камида 800 сўм, тўрт қаторли машинада терилган бир тонна пахта учун 700 сўм ҳақ тўланади. Қўл теримнинг бир килограмми учун энг камида 25 сўмдан иш ҳақи берилади. Бундан ташқари мавсум давомида механик ҳайдовчилар ва илғор теримчилар бажарган ишларига қараб мукофотлаб борилади.

Ҳар бир хўжалик ва бригадада механизаторлар ва теримчилар ўртасида юксак меҳнат унумдорлигини таъминлаш мақсадида касаба уюшмалари билан ҳамкорликда мусобақалар ташкил этилади. Мавсумда қатнашаётган кишиларнинг иш ҳақларини ҳар 5—10 кунда бериб борилиши таъминланади.

Далада ишлаётган теримчиларга ва бу муҳим тадбирнинг барча иштирокчиларига зарур бўлган маданий-маиший шароит яратилади. Ун, гуруч, ўсимлик мойи ва бошқа кундалик моллар ўз вақтида етказиб берилади. Тиббий хизмат кўрсатиш диққат-эътиборда туради. Кўчма савдо, маиший, маданий хизмат изчил йўлга қўйилади.

Қатъий ишонч билан айтамизки, наманганликлар жорий йилни ёруғ юз билан якунлайдилар. Пилла, бошоқли дон сотиш режаларини барвақт бажарганларидек муҳим тармоқ пахтачиликда ҳам баракали хирмон яратадилар ва келгуси йил мўл ҳосилига пухта замин ҳозирлайдилар. Кузги-қишки тадбирларни ўз муддатида ўтказадилар.

Ушбу тадбирлар 1993 йил 14 сентябрь куни вилоят қишлоқ хўжалик ходимларининг йиғилишида қабул қилинган.

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ПРЕЗИДЕНТИНИНГ ФАРМОЙИШИ

Республика аҳолисини меъёрланган озиқ-овқат маҳсулотлари билан таъминлашда ижтимоий адолат қоидаларига риоя этиш мақсадида:

1. 1993 йилнинг 1 октябригача ун, ўсимлик ёғи ва макарон маҳсулотлари аҳолига 1993 йилнинг 20 сентябригача амалда бўлган нархларда сотилиши таъминлансин,

2. «Ўзбеқсавдо» уюшмаси, «Ўзбекбирлашув», савдо тармоғига эга бўлган вазирликлар ва идоралар, Қорақалпоғистон Республикасининг Вазирлар Кенгаши, вилоятлар ва Тошкент шаҳар ҳокимликлари ушбу фармойиш сўзсиз бажарилишини таъминласинлар,

3. Ўзбекистон Республикасининг Молия вазирлиги «Ўзбексавдо» уюшмаси ва «Ўзбекбирлашув» билан биргаликда ана шу мақсадлар учун бюджетдан бериладиган дотация миқдорларига зарур ўзгаришлар киритсинлар.

Ўзбекистон Республикаси Президенти

И. КАРИМОВ,

Тошкент шаҳри,
1993 йил 18 сентябрь.

МАШҲУР ЧЎПОНГА ЭҲТИРОМ

Навоий вилоятининг Томди туманига қарашли Жабай Болиманов номидаги давлат хўжалигида икки марта Меҳнат Қаҳрамони, фахрий академик Ж. Болиманов таваллудининг 100 йиллиги нишонланди. Хўжалик марказида машҳур чўпоннинг ҳаёти ва меҳнат фаолиятини акс эттирувчи музей очилди.

Ўзбекистон Бош вазирининг биринчи ўринбосари И. Жўрабеков байрам муносабати билан томдиликларни қутлади. Вилоят ҳокими А. Айдарқулов Жабай Болимановнинг ҳаёт йўли ҳақида гапирди.

Икки кун давом этган тантанада полвонлар беллашуви, оқинлар айтишуви, кўпкари, қизқувди ўйинлари ўтказилди, хонанда ва раққосалар байрам иштирокчиларини хушнуд этди.

Байрамда Республика Президентининг давлат маслаҳатчиси М. Умурзоқов қатнашди.

ЎзА.

РЕСПУБЛИКАДА ПАХТА ТАЙЁРЛАШНИНГ БОРИШИ ТЎҒРИСИДА 1993 ЙИЛ 20 СЕНТЯБРГА ҚАДАР БЎЛГАН МАЪЛУМОТ

Вилоятлар	Режадагига нисбатан фоиз ҳисобида: Жами — Бир кунда	Жами — Мавсум бошидан	Жумладан машина терими — Бир кунда	Жумладан машина терими — Мавсум бошидан
Қорақалпоғистон Республикаси	1.11	5.98	0.07	0.13
Андижон	0.49	0.91	0.00	0.00
Бухоро	1.63	10.34	0.00	0.01
Жиззах	0.00	0.00	0.00	0.00
Қашқадарё	1.96	1.96	0.20	0.20
Навоий	0.00	0.00	0.00	0.00
Наманган	0.00	0.00	0.00	0.00
Самарқанд	0.00	0.00	0.00	0.00
Сурхондарё	1,98	15.13	0.49	1.42
Сирдарё	0.00	0.00	0.00	0.00
Тошкент	1.14	0.16	0.00	0.00
Фарғона	1.10	1.10	0.00	0.00
Хоразм	2.44	18.31	0.00	0.00
Республика бўйича	0.94	4.41	0.08	0.17
1992 йилнинг шу кунигача тўпланган ҳосил	0,34	1.34	0.01	0.02
Шу жумладан ингичка толали пахта				
Андижон	0.00	0.00	0.00	0.00
Бухоро	0.00	0.00	0.00	0.00
Қашқадарё	0.13	0.13	0.00	0.00
Навоий	0.00	0.00	0.00	0.00
Наманган	0.00	0.00	0.00	0.00
Сурхондарё	1.07	9.00	0.00	0.00
Республика бўйича	**0.85**	6.89	0.00	0.00
1992 йилнинг шу кунигача тўпланган ҳосил	0:35	2.45	0.00	0.00

ТАЪСИС КОНФЕРЕНЦИЯСИ

Душанбеда Ўрта Осиё ва Қозоғистон халқларининг ҳамкорлиги ҳамда тараққиётига кўмаклашувчи уюшманинг таъсис конференцияси бўлиб ўтди. Конференцияда уюшма устави қабул қилинди, унинг президенти ва вице-президенти сайланди.

Анжуман қатнашчилари янги тузилган уюшманинг асосий вазифаси — Марказий Осиёдаги барча республикалар, вилоят, шаҳар ва туманларнинг турли соҳалар бўйича ҳамкорлигини кучайтириш эканлигини таъкидладилар. Маълумки, худди шундай жамоат ташкилотлари Ўзбекистон ва Қозоғистонда кенг фаолият юритмоқда.

(ЎзА).

МЕҲНАТНИНГ РОҲАТИ

Тошкент тўқимачилик комбинатида ишлаб чиқаришни самарали ташкил этиш туфайли олинаётган фойда корхона меҳнаткашларининг уй-жой шароитларини муттасил яхшилаб бориш имконини бермоқда. Яқинда тўқимачиларга корхона маблағига қурилган 90 квартирали янги уй туҳфа қилинди. Яқин ўртада яна битта уй фойдаланишга топширилади.

Комбинат маъмурияти ва касаба уюшмаси меҳнаткашларга ғамхўрлик қилишни ўзларининг асосий вазифаси деб билади. Корхона олаётган фойда ва касаба уюшмаси маблағи ҳисобига ёшлар ётоқхонасидан ходимларга бепул жой ажратиб берилди. Корхона боғчаларида болалар учун ҳақ олинмайди. Ошхоналарда ишчилар овқат пулининг бир қисмини тулайдилар, холос. Шунингдек, нафақахўрлар, кўп болали оилаларга ёрдам учун миллионлаб сўм маблағ ажратилмоқда.

ОБ-ҲАВО

Ҳафтанинг бошланишида Ўзбекистонда қуруқ ва иссиқ ҳаво сақланиб туради. Ҳарорат кечаси 10—15, кундузи 28—33 даража атрофида иссиқ бўлади. Кейинчалик Россиянинг Европа қисмидан жумҳуриятимизга салқин ҳаво оқими кириб келади. Натижада ҳавода булут кўпайиб, баъзи районларда ёғингарчилик бўлади. Шамолнинг тезлиги секундига 15—20 метрга етади. Ҳарорат кечаси 3—8, кундузи 15—20 даражагача пасаяди. Республика жанубида —эса ҳарорат кечаси 8—13, кундузи 20—25 даража бўлади. Ҳафтанинг иккинчи қисмида ёғингарчилик кутилмайди. Ҳарорат аста-секин кўтарила бошлайди.

М. ҒУЛОМОВА,
обҳавошунос.

Ўзбекистон Республикасининг Қонуни

МАҲАЛЛИЙ ДАВЛАТ ҲОКИМИЯТИ ТЎҒРИСИДА

I БОБ. УМУМИЙ ҚОИДАЛАР

1-модда. Маҳаллий вакиллик ва ижроия ҳокимияти

Вилоятлар, туманлар ва шаҳарларда (туманга бўйсунадиган шаҳарлардан, шунингдек шаҳарлар таркибига кирувчи туманлардан ташқари) халқ депутатлари Кенгашлари давлат ҳокимиятининг вакиллик органларидир.

Вилоят, туман, шаҳар ҳокими вилоят, туман ва шаҳарнинг олий мансабдор шахси бўлиб, айни бир вақтда тегишли ҳудуддаги вакиллик ва ижроия ҳокимиятини бошқаради. Вилоят ҳокими, Тошкент шаҳар ҳокими Ўзбекистон Республикаси Президенти ва тегишли халқ депутатлари Кенгаши олдида ҳисобдордирлар. Туман, шаҳар ҳокими юқори турувчи ҳоким ва тегишли халқ депутатлари Кенгаши олдида ҳисобдордир.

Халқ депутатлари Кенгаши ва ҳоким вилоят, туман ва шаҳар учун умумий бўлган ижтимоий-иқтисодий ривожланиш вазифалари амалга оширилишини, жойларда қонунлар, Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг бошқа қарорлари, Ўзбекистон Республикаси Президенти ва Вазирлар Маҳкамаси қабул қилган ҳужжатлар, юқори турувчи халқ депутатлари Кенгашлари ва ҳокимлар қарорларининг ижросини, Ўзбекистон Республикаси давлат ҳокимияти ва бошқаруви органлари билан фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари ўртасидаги алоқаларни, аҳолини вилоят, туман ва шаҳарни бошқаришга жалб этишни таъминлайди.

Маҳаллий ҳокимият вакиллик органлари ва ҳокимлар Ўзбекистон Республикаси Давлат герби тасвири туширилган муҳрга эга бўладилар.

2-модда. Маҳаллий вакиллик ва ижроия ҳокимияти бошлиғини лавозимга тайинлаш ва лавозимдан озод этиш

Вилоят ҳокими, Тошкент шаҳар ҳокими Ўзбекистон Республикаси Президенти томонидан лавозимга тайинланади ва лавозимдан озод этилади ҳамда халқ депутатлари тегишли вилоят, Тошкент шаҳар Кенгаши томонидан тасдиқланади. Туман, шаҳар ҳокими вилоят ҳокими томонидан лавозимга тайинланади ва лавозимдан озод этилади ҳамда тегишли халқ депутатлари Кенгаши томонидан тасдиқланади.

Вилоят, туман, шаҳар ҳокими тегишли халқ депутатлари Кенгаши депутатлари орасидан тайинланади ҳамда тасдиқланади.

Шаҳардаги туман, туманга бўйсунувчи шаҳар ҳокими тегишли шаҳар, туман ҳокими томонидан лавозимга тайинланади ва лавозимдан озод этилади ҳамда халқ депутатлари тегишли туман, шаҳар Кенгаши томонидан тасдиқланади.

Туман марказлари ҳисобланган шаҳарларда вилоят ҳокими шаҳар ҳокимини туман ҳокимига бўйсундириш ва ягона бошқарув органи тузиш ваколатига эга. Бу хусусдаги қарор халқ депутатлари вилоят Кенгаши томонидан тасдиқланади.

Халқ депутатлари Кенгашларининг ва ҳокимларнинг ваколат муддати — беш йил.

3-модда. Ўзбекистон Республикасининг маҳаллий давлат ҳокимияти тўғрисидаги қонунлари

Маҳаллий давлат ҳокимияти органларининг фаолияти Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси, ушбу Қонун ва Ўзбекистон Республикасининг бошқа қонун ҳужжатлари билан тартибга солинади.

Қорақалпоғистон Республикасида халқ депутатлари туман, шаҳар Кенгашлари ва тегишли ҳокимларнинг фаолияти Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси, ушбу Қонун ва Қорақалпоғистон Республикасининг қонунлари билан тартибга солинади.

4-модда. Ҳокимият вакиллик органлари ва ҳокимларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари билан ўзаро муносабатлари

Халқ депутатлари вилоят, туман, шаҳар Кенгаши ва вилоят, туман, шаҳар ҳокими тегишли ҳудудда ўзини ўзи бошқаришни ривожлантиришга кўмаклашадилар, ўзини ўзи бошқариш органларининг фаолиятини йўналтириб турадилар.

5-модда. Халқ депутатлари Кенгашлари ва ҳокимларнинг Ўзбекистон Республикаси бошқа маъмурий-ҳудудий тузилмалари давлат ҳокимияти ва бошқаруви органлари билан ўзаро муносабатлари

Халқ депутатлари вилоят, туман, шаҳар Кенгаши ва вилоят, туман, шаҳар ҳокими берилган ваколатлари доирасида умум манфаатни ифодаловчи тадбирлар ўтказиш, қўшма корхоналар, хўжалик ташкилотлари тузиш учун, турли тармоқлар ва бошқарув соҳаларида фаолиятларни уйғунлаштириш мақсадида Қорақалпоғистон Республикасининг, Ўзбекистон Республикаси бошқа вилоятлари, шаҳарлари ва туманларининг давлат ҳокимияти ва бошқаруви органлари билан шартномалар асосида ўзаро муносабатлар ўрнатишга ҳақлидирлар.

6-модда. Халқ депутатлари Кенгаши ва ҳоким қабул қиладиган ҳужжатлар

Халқ депутатлари вилоят, туман, шаҳар Кенгаши қарорлар қабул қилади.

Вилоят, туман, шаҳар ҳокими қарорлар қабул қилади ва фармойишлар чиқаради.

Халқ депутатлари Кенгаши ва ҳоким қабул қилган ҳамда чиқарган ҳужжатлар имзоланган вақтдан бошлаб кучга киради, башарти ана шу ҳужжатларда ўзга тартиб белгиланмаган бўлса.

Халқ депутатлари Кенгаши ва ҳоким ўз ваколатлари доирасида қабул қилган ҳужжатлар вилоят, туман, шаҳар, ҳудудида жойлашган барча корхоналар, муассасалар, ташкилотлар, мансабдор шахслар ва фуқаролар томонидан ижро этилиши мажбурийдир.

II БОБ. МАҲАЛЛИЙ ДАВЛАТ ҲОКИМИЯТИ ФАОЛИЯТИНИНГ ИҚТИСОДИЙ АСОСИ

7-модда. Маҳаллий давлат ҳокимияти фаолиятининг иқтисодий асосини ташкил этувчи мулк шакллари

Халқ депутатлари вилоят, туман, шаҳар Кенгаши ва вилоят, туман, шаҳар ҳокими фаолиятининг иқтисодий асосини маъмурий-ҳудудий тузилмаларнинг давлат мулки (коммунал мулк) ҳамда вилоят, туман, ва шаҳарда мавжуд бўлиб, иқтисодий ва ижтимоий ривожланишга хизмат қилувчи бошқа мулк ташкил этади.

Халқ депутатлари вилоят, туман, шаҳар Кенгаши ва вилоят, туман, шаҳар ҳокими мутлақ Ўзбекистон Республикаси мулкида бўлган давлат мулки объектларига нисбатан ишлаб чиқариш ва ижтимоий объектларни самарали жойлаштириш, табиий ва меҳнат ресурсларидан оқилона фойдаланиш, атроф-муҳитни муҳофаза этиш, аҳолини ижтимоий ҳимоя қилиш соҳасида назоратни амалга оширадилар.

Вилоят, туман, шаҳар мулкини, шунингдек, вилоят, туман ва шаҳарга хўжалик юритиш учун берилган давлат мулки объектларини бошқариш тартиби ушбу Қонун Ўзбекистон Республикасининг бошқа қонун ҳужжатлари билан йўлга солинади.

Халқ депутатлари вилоят, туман, шаҳар Кенгаши, вилоят, туман, шаҳар ҳокими ўзлари идора қилаётган ҳудуддаги мулкчиликнинг турли шаклига асосланган корхоналар учун Ўзбекистон Республикасининг қонунларида назарда тутилмаган, тадбиркорлик ва хўжалик фаолиятини эркин юритишга тўсқинлик қиладиган чекловларни жорий этишга ҳақли эмаслар.

8-модда. Вилоят, туман, шаҳар мулки

Халқ депутатлари вилоят, туман, шаҳар Кенгаши давлат мулкини чегаралаш натижасида ўзига берилган ёки қонунларга мувофиқ ўзи сотиб олган объектларга нисбатан мулкдор ваколатларини тўлиқ амалга оширади.

Халқ депутатлари вилоят, туман, шаҳар Кенгашининг мол-мулки, бюджет маблағлари, бюджетдан ташқари фондларнинг ва аниқ мақсадга қаратилган фондларнинг маблағлари, вилоят, туман, шаҳар мулкидир. Вилоят, туман, шаҳар аҳамиятига эга бўлган муҳандислик инфраструктураси объектлари ва бошқа объектлар, корхоналар ва бирлашмалар, халқ таълими, соғлиқни сақлаш, ижтимоий таъминот, фан ва маданият муассасалари, вилоят, туман, шаҳар маблағи ҳисобидан ташкил этилган ёки сотиб олинган, шунингдек улушбай асосларда ташкил этилган ёки сотиб олинган ёхуд халқ депутатлари вилоят, туман, шаҳар Кенгашига бошқа манбалардан бепул берилган қимматли қоғозлар ва молия активлари вилоят, туман, шаҳар мулки бўлиши мумкин.

9-модда. Вилоят, туман, шаҳар мулки объектларини бошқариш

Халқ депутатлари Кенгаши, ҳоким вилоят, туман, шаҳар мулки объектларини Ўзбекистон Республикасининг қонунларида белгиланган доирада бошқаради.

Халқ депутатлари вилоят, туман, шаҳар Кенгаши ҳамда вилоят, туман, шаҳар ҳокими тегишли вилоят, туман, шаҳар мулкида бўлган объектларни Ўзбекистон Республикаси қонунларида назарда тутилган тартибда ва доирада вақтинча ёки доимий эгалик қилиш ва фойдаланиш учун беришга ҳақлидир.

10-модда. Маҳаллий давлат ҳокимияти органларининг ер муносабатларини тартибга солиши

Вилоят, туман, шаҳар ҳокими корхоналар, муассасалар, ташкилотлар, деҳқон хўжаликлари ва фуқароларга эгалик қилиш, фойдаланиш учун ва ижарага ер беришга, бу субъектларнинг ерга эгалик қилиш ва ердан фойдаланиш ҳуқуқини тўхтатиб қўйишга, шунингдек, ерларни олиб қўйишга ҳақли бўлиб, қабул қилинган бу хусусдаги қарорлар халқ депутатлари тегишли Кенгаши томонидан тасдиқланади.

Халқ депутатлари Кенгаши, ҳоким Ўзбекистон Республикаси қонунларига мувофиқ ер муносабатларига доир бошқа масалаларни ҳал қиладилар.

III БОБ. МАҲАЛЛИЙ ДАВЛАТ ҲОКИМИЯТИ ФАОЛИЯТИНИНГ МОЛИЯВИЙ АСОСИ

11-модда. Вилоят, туман, шаҳарнинг молиявий ресурслари

Вилоят, туман, шаҳарнинг молиявий ресурсларини бюджет маблағлари, бюджетдан ташқари фондлар, аниқ мақсадга қаратилган фондлар, кредит ресурслари, шунингдек республика (вилоят, Тошкент шаҳри) бюджетидан ажратилган субвенциялар ва дотациялар ташкил этади.

Вилоят, туман, шаҳарнинг молиявий ресурслари ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш юзасидан биргаликдаги дастурларни, шу жумладан ҳудудлараро дастурларни пул билан таъминлаш учун бошқа вилоятлар, туманлар, шаҳарлар, шунингдек корхоналар, муассасалар, ташкилотлар, жамоат бирлашмалари ва фуқароларнинг молия ресурслари билан шартнома асосида бирлаштирилиши мумкин.

12-модда. Халқ депутатлари Кенгаши ва ҳокимнинг бюджетга доир ҳуқуқлари

Халқ депутатлари вилоят, туман, шаҳар Кенгаши вилоят, туман, шаҳар бюджети ва унинг ижросига доир ҳисоботларни тасдиқлайди.

Вилоят, туман, шаҳар бюджети лойиҳаларини тайёрлаш, унинг ижросини ҳоким амалга оширади. Бюджет лойиҳаси ҳоким томонидан даромадлар манбаи ва харажатлар йўналишлари кўрсатилган ҳолда тақдим этилади.

Ижроия органларини пул билан таъминлаш бюджетда назарда тутилган миқдорларда амалга оширилади.

Халқ депутатлари туман, шаҳар Кенгашлари тегишинча туманга бўйсунувчи шаҳар ҳамда шаҳардаги туман бюджетини ва унинг ижросига доир ҳисоботларни ҳам тасдиқлайдилар.

13-модда. Вилоят, туман, шаҳар бюджетининг даромадлари ва сарф-харажатлари

Вилоят, туман, шаҳар бюджети даромадларига:

Ўзбекистон Республикаси қонунларига мувофиқ олинадиган солиқлар ва йиғимлар;

вилоят, туман ва шаҳарга қарашли мол-мулкни ижарага бериш ёки сотишдан келадиган тушумлар;

қонунларда назарда тутилган ҳолларда вилоят, туман, шаҳар мулки ҳисобланган корхоналар, муассасалар ва ташкилотларнинг текшириш вақтида аниқланган яшириб қолинган ёки камайтириб кўрсатилган даромадларининг муайян қисми;

Ўзбекистон Республикасининг қонунларига мувофиқ бошқа тушумлар киритилади.

14-модда. Маҳаллий ҳокимият органларининг вилоят, туман, шаҳар бюджетидан ташқари фондлари

Халқ депутатлари вилоят, туман, шаҳар Кенгаши:

фуқаролар, мулкчилик шаклидан қатъи назар корхоналар, муассасалар ва ташкилотларнинг ихтиёрий бадаллари ва хайрияларидан;

Ўзбекистон Республикаси қонунларига мувофиқ ундириладиган айрим турдаги жарималардан;

бюджетдан ташқари ўзга маблағлардан таркиб топадиган бюджетдан ташқари фондлар ҳосил қилиши мумкин.

Бюджетдан ташқари фондларнинг маблағлари банкдаги махсус счётларда туради, уларни олиб қўйиш мумкин эмас, улар тегишли халқ депутатлари Кенгаши ва ҳокимнинг қарорига биноан сарфланади.

15-модда. Вилоят, Тошкент шаҳар валюта фондлари

Халқ депутатлари вилоят, Тошкент шаҳар Кенгаши Ўзбекистон Республикасининг қонунларига мувофиқ вилоят, шаҳар валюта фонди ташкил этиш ва улардан халқ депутатлари Кенгашининг қарорларига биноан фойдаланишга ҳақлидир.

IV БОБ. МАҲАЛЛИЙ ДАВЛАТ ҲОКИМИЯТИ ВАКИЛЛИК ОРГАНЛАРИНИНГ СТРУКТУРАСИ ВА УЛАР ФАОЛИЯТИНИНГ ТАШКИЛИЙ АСОСЛАРИ

16-модда. Халқ депутатлари Кенгашини сайлаш

Халқ депутатлари вилоят, туман, шаҳар Кенгаши Ўзбекистон Республикаси қонунига мувофиқ вилоят, туман, шаҳар аҳолиси томонидан сайланадиган халқ депутатларидан иборат бўлади.

17-модда. Халқ депутатлари Кенгашининг сессиялари.

Халқ депутатлари вилоят, туман, шаҳар Кенгашининг асосий иш шакли сессиядир. Халқ депутатлари вилоят, туман, шаҳар Кенгашининг сессиялари тегишли ҳоким, ҳоким йўқлигида эса унинг ўринбосарларидан бири томонидан заруратга қараб бироқ, йилига камида икки марта чақирилади. Сессия шунингдек, халқ депутатлари тегишли Кенгаши депутатлари камида учдан икки қисмининг ташаббусига биноан ҳам чақирилиши мумкин. Кенгаш сессиясини чақириш тўғрисидаги қарордан депутатлар сессия очилишидан камида етти кун олдин хабардор қилинади.

Янги сайланган халқ депутатлари вилоят, туман, шаҳар Кенгашининг биринчи сессияси ҳоким томонидан сайловдан кейин кечи билан уч ҳафталик муддат ичида чақирилади ва у кекса депутатлардан бири томонидан очилади. Халқ депутатлари Кенгаши сессияларида ҳоким, у йўқлигида эса Кенгашнинг қарорига ёки ҳокимнинг топшириғига биноан мазкур Кенгашнинг депутатларидан бири раислик қилади.

Халқ депутатлари Кенгашининг ҳар бир сессиясини ўтказиш даврида депутатлар орасидан сессия котиби ёки котибияти сайланади.

Халқ депутатлари Кенгашининг сессияси, башарти унда жами депутатларнинг камида учдан икки қисми иштирок этса, ваколатли ҳисобланади.

Халқ депутатлари вилоят, туман, шаҳар, Кенгаши сессиясида муҳокама қилинаётган масалалар бўйича очиқ ёки яширин овоз бериш орқали, депутатлар умумий сонининг кўпчилик овози билан қарор қабул қилинади.

18-модда. Халқ депутатлари Кенгашининг Иш тартиби

Халқ депутатлари Кенгаши сессияларини чақириш ва ўтказиш, сессия муҳокамасига масалалар киритиш ва уларни қараб чиқиш, халқ депутатлари Кенгаши органларини ташкил этиш ва сайлаш, уларнинг фаолиятига доир ҳисоботларни тинглаш, депутатлар сўровларини, қарор лойиҳаларини қараб чиқиш, овоз бериш, қарорларни эълон қилиш, сессияга таклиф этиладиган шахслар сонини аниқлаш тартиби, шунингдек депутатларнинг масъулияти ва сессия ишини ташкил этишга доир бошқа масалалар халқ депутатлари Кенгашининг Иш тартибига мувофиқ белгиланади.

19-модда. Халқ депутатлари Кенгашининг доимий комиссиялари

Сессия муҳокамасига киритиладиган масалаларни дастлабки тарзда қараб чиқиш ва тайёрлаш, халқ депутатлари Кенгаши қарорларини ва Ўзбекистон Республикасининг қонун ҳужжатларини рўёбга чиқариш учун кўмаклашиш, ваколатлари доирасида назорат ўрнатиш мақсадида халқ депутатлари Кенгаши ўз ваколати муддатига доимий ва муваққат комиссиялар тузади. Комиссиялар тўғрисидаги Низом тегишли халқ депутатлари Кенгаши томонидан тасдиқланади.

20-модда. Халқ депутатлари Кенгаши фаолиятини ташкилий, техникавий ва бошқа жиҳатлардан таъминлаш.

Халқ депутатлари вилоят, туман, шаҳар Кенгаши фаолиятига ташкилий, техникавий ва бошқа жиҳатлардан хизмат кўрсатиш тегишли ҳокимлик аппарати томонидан таъминланади.

V БОБ. МАҲАЛЛИЙ ИЖРОИЯ ҲОКИМИЯТИ ОРГАНЛАРИ

21-модда. Маҳаллий ижроия ҳокимиятининг раҳбарияти

Вилоят, туман, шаҳар ижроия ҳокимиятига ҳоким бошчилик қилади. Ҳоким Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси белгилайдиган миқдорда биринчи ўринбосар ва ўринбосарларга эга бўлади.

Ҳоким ўринбосарлари қоида тариқасида тегишли халқ депутатлари Кенгашининг депутатлари орасидан тайинланадилар ва тасдиқланадилар.

Вилоят ва Тошкент шаҳар ҳокимининг биринчи ўринбосари ҳамда ўринбосарлари ҳоким томонидан Ўзбекистон Республикасининг Президенти билан келишилган ҳолда лавозимга тайинланади ва лавозимдан озод этилади, бу хусусда қабул қилинган қарор тегишли халқ депутатлари Кенгашининг тасдиғига киритилади.

Туман, шаҳар ҳокимининг ўринбосарлари тегишли ҳоким томонидан юқори турувчи ҳоким билан келишилган ҳолда лавозимга тайинланади ва лавозимдан озод этилади, бу хусусда қабул қилинган қарор туман, шаҳар халқ депутатлари Кенгашининг тасдиғига киритилади.

Шаҳардаги туман, туманга бўйсунувчи шаҳар ҳокимининг ўринбосарлари тегишли ҳоким томонидан юқори турувчи ҳоким билан келишилган ҳолда лавозимга тайинланади ва лавозимдан озод этилади.

Ҳокимнинг ўринбосарлари ҳоким томонидан белгиланган вазифалар тақсимотига мувофиқ иш бажарадилар. Ҳоким йўқлигида ёки у зиммасидаги вазифаларни бажариш имкониятига эга бўлмаган тақдирда унинг ваколатларини биринчи ўринбосар ёки ҳокимнинг топшириғига биноан унинг ўринбосарларидан бири бажаради.

Ҳоким, унинг ўринбосарлари, ҳокимликнинг бошқа ходимлари ва маҳаллий давлат ҳокимияти органларининг мансабдор шахслари бошқа ҳақ тўланадиган лавозимни эгаллашлари мумкин эмас.

22-модда. Маҳаллий ижроия ҳокимияти органларининг структура ва штатлари

Маҳаллий ижроия ҳокимияти органлари (ҳокимликлар) бошқармалар, бўлимлар ва бошқа бўлинмалардан иборат бўлиб, уларнинг структураси, уларни ташкил этиш тартиби ва фаолияти Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси тасдиқлайдиган тегишли низомлар билан белгиланади.

Вилоятлар ва Тошкент шаҳар ижроия ҳокимияти органларининг структураси ва штатлари ҳоким томонидан Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси билан келишилган ҳолда тегишли халқ депутатлари Кенгаши тасдиқлаган бюджет доирасида белгиланади ва ўзгартирилади.

Туман, шаҳар ижроия ҳокимияти органларининг структураси ва штатлари ҳоким томонидан юқори турувчи ҳоким билан келишилган ҳолда тегишли халқ депутатлари Кенгаши тасдиқлаган бюджет доирасида белгиланади ва ўзгартирилади.

Вилоят, туман, шаҳар ҳокимликлари аппаратининг структураси ва штатлари вилоят, туман, шаҳар халқ депутатлари Кенгаши тасдиқлаган бюджет доирасида белгиланади ва ўзгартирилади.

Вилоят ва Тошкент шаҳар ҳокимлиги аппаратининг намунавий структураси ва штатлари Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси томонидан, туман ва шаҳар ҳокимлиги аппаратининг намунавий структураси ва штатлари эса юқори турувчи ҳоким томонидан белгилаб қўйилади. Қорақалпоғистон Республикасида туман ва шаҳар ҳокимлиги аппаратининг намунавий структураси ва штатлари Қорақалпоғистон Республикаси Вазирлар Кенгаши томонидан белгилаб қўйилади.

23-модда. Маҳаллий ижроия ҳокимияти органлари структура бўлинмаларининг раҳбарларини лавозимга тайинлаш ва лавозимдан озод этиш.

Башарти, қонунларда лавозимга тайинлаш ва лавозимдан озод қилишнинг ўзга тартиби бегиланмаган бўлса, ижроия ҳокимияти структура бўлинмаларининг раҳбарлари давлат бошқарувининг юқори органлари билан келишилган ҳолда тегишли ҳокимнинг тақдимига биноан — халқ депутатлари Кенгаши томонидан, сессиялар оралиғидаги даврда эса — ҳоким томонидан лавозимга тайинланадилар ва лавозимдан озод этиладилар, бу хусусда қабул қилинган қарор халқ депутатлари Кенгашининг тасдиғига киритилади.

Башарти, қонунларда лавозимга тайинлаш ва лавозимдан озод қилишнинг ўзга тартиби белгиланмаган бўлса, шаҳардаги туман ёки туманга бўйсунадиган шаҳар ижроия ҳокимияти структура бўлинмаларининг раҳбарлари давлат бошқарувининг юқори органлари билан келишилган ҳолда тегишли ҳоким томонидан лавозимга тайинланадилар ва лавозимдан озод этиладилар.

VI БОБ. ХАЛҚ ДЕПУТАТЛАРИ КЕНГАШЛАРИ ВА ҲОКИМЛАРНИНГ ВАКОЛАТЛАРИ

24-модда. Халқ депутатлари Кенгашининг ваколатлари

Халқ депутатлари вилоят, туман, шаҳар Кенгашининг асосий ваколатларига:

ҳокимнинг тақдимига биноан маҳаллий бюджет ва унинг ижросига доир ҳисоботни, ҳудудни ривожлантиришнинг истиқболга мўлжалланган дастурларини, туман, шаҳарнинг бош режаси ва уни қуриш қоидаларини тасдиқлаш;

амалдаги қонунларга мувофиқ маҳаллий солиқлар, йиғимлар, бож миқдорини белгилаш, маҳаллий бюджетга тушадиган маҳаллий солиқлар, йиғимлар ва тўловлар бўйича имтиёзлар бериш;

ҳокимни ва унинг ўринбосарларини лавозимга тасдиқлаш, ҳокимни ва унинг ўринбосарларини лавозимдан озод этиш, уларнинг фаолиятга доир ҳисоботларини тинглаш;

ушбу Қонунда назарда тутилган ҳолларда ҳоким қарорларини тасдиқлаш;

халқ депутатлари Кенгашининг Иш тартибини, халқ депутатлари Кенгаши доимий ва бошқа комиссиялари тўғрисидаги низомларни тасдиқлаш, уларга ўзгартишлар ва қўшимчалар киритиш;

халқ депутатлари Кенгашининг доимий ва муваққат комиссияларини, бошқа органларини тузиш, сайлаш ва тугатиш, уларнинг таркибини ўзгартириш, улар ишига доир ҳисоботларни тинглаш;

қонунларда белгиланган ҳолларда ва тартибда халқ депутатларининг ваколатларини эътироф этиш ва муддатидан олдин тўхтатиш, уларни жавобгарликка тортиш учун розилик бериш;

ижроия ҳокимияти бўлимлари, бошқармалари, бошқа структуравий бўлинмаларининг ҳисоботларини тинглаш;

халқ депутатларининг сўровларини қараб чиқиш ва улар юзасидан қарорлар қабул қилиш;

ҳокимнинг ва қуйи Кенгашнинг Ўзбекистон Республикаси қонунларига мос келмайдиган қарорларини бекор қилиш;

ҳокимнинг тақдимига биноан ҳокимлик структурасини, унинг ходимлари штатлари ва иш ҳақи фондини тасдиқлаш киради.

Халқ депутатлари вилоят, туман ва шаҳар Кенгашлари фуқароларнинг ҳуқуқлари ва қонуний манфаатларига, ижтимоий-иқтисодий ривожланишни таъминлашга, атроф-муҳитни муҳофаза қилишга доир ўз ваколатларига берилган масалаларни, ташкилий масалалар ва Ўзбекистон Республикасининг қонунларига мувофиқ назорат этишга доир бошқа масалаларни ҳал этади.

25-модда. Ҳокимнинг ваколатлари

Вилоят, туман ва шаҳар ҳокими:

қонунлар ва Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг бошқа ҳужжатлари, Ўзбекистон Республикаси Президенти ва Вазирлар Маҳкамасининг ҳужжатлари, юқори турувчи органлар ва тегишли халқ депутатлари Кенгаши қарорларининг ижросини ташкил этади;

жамоат тартибига риоя этилиши ва жиноятчиликка қарши кураш, фуқароларнинг хавфсизлигини таъминлаш, уларнинг ҳуқуқларини ҳимоя қилиш ва саломатлигини муҳофаза этиш билан боғлиқ чора-тадбирлар кўради, табиий офатлар, эпидемиялар ва бошқа фавқулодда ҳолларда тегишли ишларни ташкил этади;

вилоят, туман ва шаҳарни иқтисодий ва ижтимоий ривожлантиришнинг асосий йўналишларини, вилоят, туман, шаҳар бюджетининг асосий кўрсаткичларини ва уларнинг ижросига доир ҳисоботларни халқ депутатлари Кенгашининг тасдиғига тақдим этади;

ўз ўринбосарлари ва ижроия ҳокимияти структура бўлинмаларининг раҳбарларини лавозимга тайинлаш ва лавозимдан озод этиш тўғрисидаги қарорларни халқ депутатлари Кенгаши тасдиғига тақдим этади;

ҳокимлик девони бўлинмалари раҳбарларини лавозимга тайинлайди ва лавозимдан озод қилади;

қуйи турувчи ҳокимларнинг қарорларини, башарти улар Ўзбекистон Республикасининг Конститутциясига, қонунларига ва Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг бошқа ҳужжатларига, Ўзбекистон Республикаси Президенти, Вазирлар Маҳкамаси қабул қилган ҳужжатларга, шунингдек юқори турувчи халқ депутатлари Кенгаши ва ҳокимнинг қарорларига зид бўлса бекор қилади ва халқ депутатлари Кенгашига қуйи турувчи халқ депутатлари Кенгашларининг ҳужжатларини бекор қилиш тўғрисида тақдимнома киритади;

раҳбарлари тегишли халқ депутатлари Кенгашлари томонидан лавозимга тайинланадиган ва лавозимдан озод этиладиган ижроия ҳокимияти структура бўлинмаларининг ишини назорат қилади;

халқ депутатлари Кенгаши ва ҳоким қабул қилган ва чиқарган ҳужжатларни бажармаганликлари учун мансабдор шахсларни интизомий жавобгарликка тортиш тўғрисида қонунда белгиланган тартибда тақдимнома киритади;

давлат мукофотлари билан тақдирлашга доир илтимосномаларни қараб чиқади ва таклифлар киритади;

республика ва хорижда вилоят, туман ҳамда шаҳарнинг расмий вакили сифатида иш кўради;

аҳолини қабул қилишни ташкил этади, фуқароларнинг шикоятлари, аризалари ва таклифларини қараб чиқади.

Ҳоким режалаштириш, бюджет, молия, ҳисоб-китоб, вилоят, туман, шаҳар мулкини бошқариш, мулкчиликнинг турли шаклига мансуб корхоналар, муассасалар ва ташкилотлар билан ҳамжиҳатлик қилиш, қишлоқ хўжалиги, ер ва бошқа табиий ресурслардан фойдаланиш, табиатни муҳофаза қилиш, қурилиш, транспорт, йўл хўжалиги ва алоқа, аҳолига коммунал, савдо ва ижтимоий-маданий хизмат кўрсатиш, аҳолини ижтимоий муҳофоза қилиш, қонунийлик, ҳуқуқ-тартибот ва хавфсизликни таъминлаш, фуқароларнинг ҳуқуқ ва эркинликларини муҳофаза қилиш соҳасида қонун ҳужжатларида ўз ваколатига берилган бошқа масалаларни ҳам ҳал этади.

VII БОБ. ХАЛҚ ДЕПУТАТЛАРИ КЕНГАШИ ВА ҲОКИМНИНГ ФАОЛИЯТИДА ҚОНУНИЙЛИКНИНГ КАФОЛАТЛАРИ

26-модда. Халқ депутатлари Кенгаши ва ҳоким фаолиятининг қонунийлигини назорат қилиш

Халқ депутатлари вилоят, туман, шаҳар Кенгашининг Ўзбекистон Республикаси Конституцияси ва қонунларига, Ўзбекистон Республикаси Президентининг Фармонлари, қарорлари ва Фармойишларига зид келадиган қарорлари Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси томонидан бекор қилинади.

Ҳокимларнинг Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси ва қонунларига, Ўзбекистон Республикаси Президентининг фармонлари, қарорлари ва фармойишларига, Ҳукумат ҳужжатларига, шунингдек Ўзбекистон Республикасининг давлат манфаатларига зид келадиган ҳужжатлари Ўзбекистон Республикаси Президенти томонидан, Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси томонидан тўхтатилади ва бекор қилинади.

27-модда. Юқори турувчи ҳокимият органлари қарорларининг қуйи органлар учун мажбурийлиги

Юқори турувчи давлат ҳокимияти органлари ўз ваколатлари доирасида қабул қилган қарорлар қуйи органларнинг ижроси учун мажбурийдир.

28-модда. Ҳоким қабул қилган ва чиқарган ҳужжатлар устидан судга шикоят қилиш

Ҳоким қабул қилган ва чиқарган ҳужжатлар устидан фуқаролар, жамоат бирлашмалари, корхоналар, муассасалар ва ташкилотлар судга шикоят қилишлари мумкин.

29-модда. Ҳокимнинг прокурор протест билдирган қарорлари қайта кўриб чиқилиши мажбурийлиги

Ҳокимнинг Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси ва қонунларига, Ўзбекистон Республикаси Президенти ва Ҳукуматининг ҳужжатларига зид, прокурор протест билдирган қарорлари шу ҳокимнинг ўзи томонидан ёки юқори турувчи ҳоким, ёинки Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси, заруратга қараб эса Ўзбекистон Республикаси Президенти томонидан қайта кўриб чиқилади.

Ўзбекистон Республикасининг Президенти
И. КАРИМОВ.
Тошкент шаҳри,
1993 йил 2 сентябрь.

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ КЕНГАШИНИНГ ҚАРОРИ

«МАҲАЛЛИЙ ДАВЛАТ ҲОКИМИЯТИ ТЎҒРИСИДА»ГИ ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ҚОНУНИНИ АМАЛГА КИРИТИШ ТАРТИБИ ҲАҚИДА

Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгаши қарор қилади:

1. «Маҳаллий давлат ҳокимияти тўғрисида»ги Ўзбекистон Республикаси Қонуни эълон қилинган кундан бошлаб амалга киритилсин.

2. Ўзбекистон Республикасининг Вазирлар Маҳкамаси Ҳукумат қарорларини «Маҳаллий давлат ҳокимияти тўғрисида»ги Ўзбекистон Республикаси Қонунига мувофиқлаштирсин.

3. Қуйидагилар ўз кучини йўқотган деб ҳисоблансин:

1971 йил 16 июлда қабул қилинган «Ўзбекистон Республикаси халқ депутатлари район Совети тўғрисида»ги (Қонуннинг 1980 йил 14 мартдаги таҳрири) Ўзбекистон Республикасининг Қонуни (Ўзбекистон Республикаси Олий Советининг Ведомостлари, 1980 йил, № 9, 106-модда);

1971 йил 16 июлда қабул қилинган «Ўзбекистон Республикаси халқ депутатлари шаҳар, шаҳардаги район Совети тўғрисида»ги (Қонуннинг 1980 йил 14 мартдаги таҳрири) Ўзбекистон Республикасининг Қонуни (Ўзбекистон Республикаси Олий Советининг Ведомостлари, 1980 йил, № 9, 107-модда);

1980 йил 12 ноябрда қабул қилинган «Ўзбекистон Республикаси халқ депутатлари область Совети тўғрисида»ги Ўзбекистон Республикасининг Қонуни (Ўзбекистон Республикаси Олий Советининг Ведомостлари, 1980 йил, № 32, илова);

Вилоятлар, туманлар ва шаҳарларнинг ҳокимлари ҳамда уларнинг ҳокимият вакиллик идоралари — халқ депутатлари Кенгашлари билан ўзаро муносабатлари асослари тўғрисидаги Муваққат низомни (Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгашининг Ахборотномаси, 1992 йил, № 4, 215-модда) тасдиқлаш ҳақидаги Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгаши Раёсатининг 1992 йил 27 февралдаги Қарори.

Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгашининг Раиси
Ш. ЙЎЛДОШЕВ.

Тошкент шаҳри,
1993 йил 2 сентябрь.

БУНИ ОМИЛКОРЛИК ДЕЙДИЛАР

Аҳолини чорвачилик маҳсулотлари — гўшт, сут ва тухумга бўлган эҳтиёжини таъминлаш бугунги куннинг долзарб вазифаларидан бири. Чорвачилик маҳсулотлари кўплаб етиштиришнинг муҳим омилларидан бири жамоат ва аҳоли чорвасини сифатли ем-хашакка бўлган эҳтиёжини тўлароқ таъминлашдир. Вилоятимиз хўжаликларида ҳар йили ўртача 45—47 минг гектарга яқин майдонларга экилаётган ем-хашак экинлари жамоат чорвачилиги эҳтиёжини 75 фоиз атрофидагина таъминламоқда. Қўшимча майдонларни топиб ем-хашак экинлари экиш имконияти барча туманларда асосан чегараланган. Шунинг учун жамоат чорвачилигини ем-хашакка бўлган эҳтиёжини таъминлаш хўжалик раҳбарлари ва мутахассисларининг асосий вазифаларидан бири бўлиши шарт.

— Оралиқ экинлари ортиқча ер майдонини талаб қилмайди, — дейди, Наманган вилояти агросаноат уюшмаси ем-хашак бўлими бошлиғи Ҳ. ХОТАМОВ. — Бу чорва моллари кўк озуқага эҳтиёж сезган даврида етиштириладиган озуқа бўлиб, унинг бир килограмм кўк массасида 0,16—0,18 озуқа бирлиги мавжуд. Оралиқ экинларининг тури ва агротехника инг...вига қараб гектаридан 450—500 центнергача ҳосил етиштириш ёки 70—80 центнергача озуқа бирлиги олиш мумкин. Бунинг афзаллиги шундаки, оралиқ экинлар экилган майдонларидан ҳосил йиғиштириб олингандан сўнг ва баҳор фаслида асосий экинларни экишгача бўлган даврда етиштирилади. Улар озуқа бўлиш билан бирга экин майдонларининг ҳар гектарида 3—4 тоннадан органик модда қолдириб, тупроқни чириндига бойитади ва унумдорлигини оширади.

Ўтган йили кузда вилоятимиз хўжаликларида 3150 гектар майдонга оралиқ экинлар — рапс, перко ва Ўзбекистон кенг баргли сулиси, тритикале кумушсимон прагма ва янги сурепица ўсимлигининг «Горлица—19» нави экилиб, ҳар гектар майдондан 264 центнердан кўк озуқа етиштирилди.

Қуйида бу йил вилоятимиз хўжаликларида экилган оралиқ экинларидан айримларини эътиборингизга ҳавола этамиз.

Сурепица ўсимлигининг «Горлица—19 нави. Бу оралиқ экин 1991 йилдан бошлаб вилоятимиз хўжаликларида етиштирила бошланди, 1992 йилда 786 гектар майдонга экилиб, гектаридан ўртача 271 центнердан кўк масса олинди. Задарё туманидаги «Гигант», Косонсойдаги Ш. Рашидов номли, Чортоқдаги «Москва», Норин туманидаги Шамсиддинов номли ўнлаб хўжаликларда 300—350 центнердан сифатли озуқа етиштирилиб, ўрнига асосий экинлар экилди.

Бу экин бутгуллилар оиласига мансуб бўлиб, биз экиб келган перкодан қуйидаги афзалликлари билан фарқ қилади. Биринчидан, об-ҳаво ўртача келган апрель ойининг биринчи ўн кунлигида ўримга келади. Унинг таркибида 17,5 фоиз қуруқ модда, 27 граммгача ҳазм бўладиган протеин, қисман мой ҳам бор. Перко эса апрель ойининг учинчи ўн кунлигида етилиб, асосий экин экиш муддатини бироз кечиктиради, унинг таркибида эса 10 фоиз қуруқ модда ва 16 граммгача ҳазм бўладиган протеин бор, холос.

Тажриба–катта бойлик

«Горлица—19» навининг қисқача агротехникаси қуйидагича: бу экин уруғи кузда август-октябрь ойларида имконияти борича экиндан бўшаган ер сифатли қилиб тайёрланиб, 70 сантиметрли пушта олинади. «Сон—2,8» сеялкасида пуштага 35—40 сантиметр кенгликда ва 1,52 сантиметр чуқурликда, тоза беда каби гектарига 8—10 килограммдан сепилади. Майин суғорилиб, ўсимлик тўла ундирилса, келгуси йил баҳорда мўл ҳосил олинади. Бунинг учун қиш ойларининг охирларида ер муздан эримай гектарига 100—150 килограмм мочивина, 100 килограмм аммофос ва калий хлориди берилади. Март ойининг боши ва охирида суғориш керак. «Горлица—19»ни август ойининг охири ва сентябрнинг биринчи ўн кунлигида экишни туғаллаб, имконияти бўлса кузнинг охирида бир маротаба йиғиштириб олиш ва ишлов бериб, баҳорда яна бир маротаба ўриб олиш мумкин.

Агар бўш ерлар бўлмаса келгуси йилда силос учун макка режалаштирилган пахта майдонларига экиш даркор. Бунда албатта ғўза қатор оралари кенг культивация қилиниб, НРУ—0,5 ёрдамида уруғни ўғитга қўшиб сепиб ундириб олиш учун енгил суғориш лозим.

«Тритикале» кумушсимон прагма нави вилоятимиз хўжаликларида 1993 йилда уруғлик етиштириш мақсадида 120 гектар майдонга экилиб 137 тонна уруғлик тайёрланди. Шунингдек, бу оралиқ экинидан Задарё туманидаги «Гулбоғ» давлат хўжалиги, Чустдаги «1 Май» жамоа хўжалиги, Попдаги «Ғурумсарой» жамоа хўжаликларида 1992 йил октябрь ойларининг ўрталарида макка силос экиладиган пахта майдонларида ўстирилиб, 1993 йил май ойининг охирларида сут-мум пишиқлик даврида гектаридан ўртача 300—350 центнер донли сенаж йиғиштириб олинди. Унинг ҳар бир килограммида ўртача 0,4 килограмм озуқа бирлиги бўлиб, гектаридан ўртача 12—16 тоннагача озуқа бирлиги олинади.

«Ўзбекистон» кенг баргли сулиси. Сулининг «Ўзбекистон» кенг баргли нави районлаштирилган бўлиб, 1993 йил ҳосили учун вилоятимиздаги 8 хўжаликда 110 гектар майдонга экилиб, 123 тонна уруғлик етиштирилди.

Бу оралиқ экин уруғини асосан бедапояларни таъмирлаш мақсадида қатор ораларига кузда охирги ўримдан сўнг сепиш тавсия қилинади. Бунинг учун бедапоя қатор ораларини тупроққа етиб борадиган қилиб ишлаб, 100 килограмм аммофос ўғитига ўртача 50—60 килограмм уруғ қўшиб экилса, баҳорда шу бедапоялардан бир ўримда камида 200 центнергача кўк масса олиш мумкин. Келгуси йили апрелида баҳорги экинлардан бўшаган ерга экилса, октябрнинг охирига бориб 250 центнердан кўк масса ўрилади.

Бундан ташқари бу оралиқ экинни ҳам тоза ҳолда экиб донли сенаж қилиш мумкин. Масалан амалдаги йилда Уйчи туманидаги «Зарбдор», Наманган туманидаги К. Солиев номли, Косонсойдаги «Дўстлик» давлат хўжалиги ва Чортоқдаги Навоий номли жамоа хўжаликларида экилиб гектаридан 280—300 центнердан донли сенаж саранжомланди.

Наманган туманидаги «Ижодкор» агрофирмаси кейинги йилларда ем-хашак экинлари майдонларидан кўпроқ озуқа бирлиги етиштиришда бир қатор тажрибаларни амалга оширмоқда. Бу хўжаликда 1992 йил октябрида экиндан бўшаган 17 гектар майдон сифатли тайёрланиб, гектарига тритикалени кумушсимон прагма навидан 60 килограмм, «Ўзбекистон» кенг баргли сулисидан 40 килограмм ва хашаки нўхотнинг «Восток—84» навидан 20 килограмм ҳамда рапс уруғидан 2 килограмм жами 122 килограмм уруғ аралашмасини НРУ—0,5 ёрдамида сепилиб, бошоқли дон экинлари каби парваришланиб, шу йилнинг июни бошларида мум пишиқ даврида гектаридан 475 центнердан омухталаштирилган силос массаси чуқурларга босилди. Бу массанинг ҳар килограммида ўртача 0,27 озуқа бирлиги бўлиб ҳар гектар ердан оралиқ экин ҳисобига ўртача 12,8 тонна озуқа бирлиги етиштирилди. Экиндан бўшаган ерга 40 килограмм маккадан ва 20 килограмм қанд жўхори ҳар бир пуштага икки қатор қилиб экилиб, юқори агротехника қоидалари асосида парваришланмоқда ёки қайта экилган макка ва қанд жўхорисидан ўртача. 450—500 центнердан силос олиш режалаштирилмоқда. Бир сўз билан айтганда, шу майдондан хўжаликка икки марта ҳосил олиш ҳисобига ҳар гектар ердан ўртача 25 тонна озуқа бирлиги етиштириш кутилмоқда.

Ўз-ўзидан савол туғилади. Бу оралиқ экинларнинг уруғларини қаердан олиш мумкин? Сурепица ўсимлигининг «Горлица—19» уруғини Поп туманидаги «Поп» давлат хўжалиги ва Тўрақўрғон туманидаги «Шарқ юлдузи» жамоа хўжалиги тритикаленинг кумушсимон прагма нави ва «Ўзбекистон» кенг баргли сулиси 1993 йилда барча туманларда бир-иккитадан хўжаликларда уруғлик учун экилган. Ҳар бир туман агросаноат уюшмасида тақсимоти асосида хўжаликларга берилади.

Бу йил вилоятимиз хўжаликларида 5 минг гектар оралиқ экин экиш режалаштирилган. Ўйлаймизки, юқоридаги илғор тажрибалар вилоятимиз хўжаликларида кенг амалга оширилади.

А. ҚОРАБОЕВ
ёзиб олди.

Пахтакор районидаги Акмал Икромов номли давлат хўжалигининг Ўктам Норбеков етакчилик қилаётган бедачилик звеноси далаларида тўртинчи беда ўрими қизғин тус олган. Звено озуқакорлари 57 гектар майдоннинг ҳар гектаридан 80 центнердан ҳосил олиш учун кураш олиб боришмоқда.

СУРАТЛАРДА: 1. Звено бошлиғи Ўктам Норбеков механизатор Соҳиб Тоғаев билан. 2. Беда ўрими пайти.

У. ҚЎШВОҚОВ олган суратлар.

ИҚТИСОДИЁТ ЖАБҲАСИДА

МАВСУМБОП МОЛЛАР

● Наманган тикувчилик ишлаб чиқариш бирлашмаси ходимлари харидорларни янги маҳсулотлар билан хурсанд қилдилар. Бу ерда куз мавсумига мўлжаллаб жун газламадан шим тикила бошланди. Ёзда эса шим асосан плашчбоп газламадан тикилган эди. Мавсумга қараб харидорлар талаби ўзгаради, тикувчилик буни ҳисобга олмоқдалар. Ҳозир қиш мавсумига мўлжалланган кийим-кечакларнинг янги моделлари ўзлаштирилмоқда. Масалан, тез орада эркакларнинг иссиқ курткалари савдо тармоқларига чиқарилади.

Корхона хомашёдан қийналмаяпти: Наманган шойи ишлаб чиқариш бирлашмаси тикувчиларга хилма-хил газламалар етказиб бермоқда. Тайёр маҳсулотлар иккита фирма магазинида сотилмоқда, ҳозир учинчиси қурилмоқда.

ЭҲТИЕЖНИ ҲИСОБГА ОЛИБ

● Андижондаги «Электраппарат» заводида янги маҳсулотлар ишлаб чиқарила бошланди. Корхоналар, қурилиш ташкилотлари, хўжаликлар, шунингдек хусусий кишилар бу ерда тайёрланган электр шчитлари, тақсимлаш жавонлари, электр-патронлар ва вилкаларни бажонидил харид қилмоқда.

Завод ходимлари истеъмолчиларнинг истакларини ҳисобга олиб, йил охиригача узун симли розеткалар, хонадонлар учун электр ҳисоблагичлари ишлаб чиқаришни мўлжаллашмоқда. Бундай маҳсулотлар илгари республикамизга ташқаридан келтирилар эди.

(ЎзА).

ФАБРИКА БИРЛАШМАГА АЙЛАНДИ

Попдаги нотўқима матолар фабрикаси ишлаб чиқариш бирлашмасига айлантирилди.

Кейинги пайтда корхонанинг қуввати ошиб, фаолият доираси кенгайди. Асосий ишлаб чиқариш биноси ёнига болалар кийим-кечаги тайёрлайдиган тикувчилик фабрикаси қўшилди. Қишки кийим учун иссиқ астар чиқариш ҳам йўлга қўйилди. Ҳозир бирлашма республикадаги барча тикувчилик корхоналарини астар билан таъминламоқда.

Бирлашма келгуси йилдан бошлаб астарнинг бошқа турларини ҳам ишлаб чиқара бошлайди. Ҳозир крохонада янги асбоб-ускуналар ўрнатилмоқда. Янги цехларнинг ишга туширилиши натижасида ишчилар сони кўпаяди ва туман аҳолисидан юзлаб одам иш билан таъминланади.

ТЕКИН ТОМОҚ ТЕШИБ ЧИҚАР

Бир мўйсафид гапириб берган воқеа ҳамон ёдимда. Унинг қишлоғида ҳеч ўғирлик бўлмас экан. Кунларнинг бирида узоқ юртлардан бир «мусофир» қишлоққа келиб қолибди. Бағри кенг ҳамқишлоқлар меҳмонга бошпана бериб, ишга ҳам жойлаб қўйишибди. Ҳамма унга меҳрибонлик кўрсатаверибди. Ҳар куни меҳмон қурилишдан уйига қайтаётиб, қора корзинкасига икки дона ғишт солиб келишни канда қилмас экан. Бирор кимса «қўлиэгри» «меҳмонга» танбеҳ бериш у ёқда турсин, парво ҳам қилишмабди...

Орадан йиллар ўтибди. Ўша қишлоқда аста-секин ўғирлик илдиз отган экан. Мўйсафиднинг таъкидлашича, синалмаган «меҳмон»га таассуф қилувчилар топилган экан.

Энди-чи, қайси район ички ишлар ходимлари билан суҳбатлашманг кейинги ўн йилликда ўғирлик тез-тез содир этилаётганидан нолишади.

Тойлоқ республикамизнинг энг кенжа районларидан бири. У ерда жиноятчиликка қарши кенг кўламда кураш олиб борилмоқда. Фуқаролар ва давлат мулкини талон-торож қилиб ўғирлик содир этаётганлар ҳуқуқ-тартибот органлари томонидан аниқланиб, қилмишларига яраша жазоланмоқдалар. Давлатобод қишлоғида яшовчи Абдунасим Ваҳобов Фахриддин Абилов билан тил бириктириб ҳамқишлоғи Мавлон Эшматовнинг сигирини ўғирлаб, сотиб юборишади. Сергей Сейтусмонов эса бир неча бор судланганига қарамай, ўзининг қора қилмишини «канда» қилмади. Тойлоқ қўрғонида истиқомат қилувчи Мукаррама Қодирова хонадонига ўғирликка тушади. Тўрт дона автомобиль шинасини ўғирлаб, ғойиб бўлади. Ички ишлар ходимларининг тезкор ҳаракати туфайли ўғри фош этилди.

Яқинда юз берган бир воқеа барчани нафратини қўзғатди. Сочикипоёнлик Одил Солиев қўшниси Турдиали Қурбоновнинг қорамолини тонг ёришмай ўғирлаб, Жума бозорда сотишга улгуради. Жумабозорлик Неъмат Каримов қорамолни ўғирлаганлигини била туриб сотиб олади. Нияти бузилган Н. Каримов бу ҳақда милицияга хабар бериш ўрнига молнинг ҳақиқий эгаси Турдиали Қурбоновни йўлдан уради. Қозонга яқинлашсанг қораси, ёмонга яқинлашсанг балоси юқади деганлари тўғри экан. Кечагина молини йўқотиб, додини кимга айтишни билмай юрган Турдиали Қурбонов «шайтон»нинг сўзига кирди-қўйди. Ўғрининг уйига борди. Яхши ниятда ўғил боқиб, ўғри чиқишини хаёлига ҳам келтирмаган О. Солиевнинг отаси воқеани эшитиб эсанкираб қолди. Маҳаллада иснодга қолмайин деб бечора ота «харидор» ва «жабрланувчи» товламачилар сирни ошкор этмасликлари учун 50 минг сўм беришга рози бўлди. Билатуриб тикан босиб, жабрини тортаётганлар қилмишлари учун минг бора пушаймонда. Аммо кеч бўлганди: ўғри ва товламачилар иши юзасидан суд ўз ҳукмини чиқарди.

Маълумки, Тойлоқ Тожикистон республикаси билан чегарадош район. Яқинда тожикистонлик А. Шарипов, Т. Турсунов, А. Турсуновлар С. Алекберовнинг катта миқдордаги пулини талаб кетишади. Жиноятчилар қидириб топилди. Улар қилмишларига яраша жазо олдилар.

Энг ачинарлиси, вояга етмаган баъзи болалар ҳам ўғирлик кўчасига кирмоқда. Шомурод Раззоқовни кўрганлар «туппа-тузук бола нима сабабдан ўғирлик қиларкин, деб ажабланишади. У бир неча марта давлат ва шахсий мулкни ўғирлаб судланганига қарамай, яна ўз «ҳунар»ини давом эттирди. Ўртоқлари Жамшид Ўринов, Абдужалил Тилабов, Хусен Мирзаев билан жиноий тил бириктириб, Тойлоқ посёлкасида жойлашган хўжалик моллари магазинидан катта миқдорда ўғирлик содир этди. Улар ғойиб бўлишга ҳам улгиришади. Афсуски, Раззоқов нафақат ўзини ҳатто ўртоқларини ҳам ёмон отлиқ қилиб қўйди.

Ўзингга хушёр бўл, қўшнингни ўғри тутма, деб бежиз айтишмаган-ку? Чорва моллари кўп ҳолларда назоратсиз қолдирилгани учун ҳам ўғри мақсадига жуда осон эришмоқда. Ўғрини тутиш эса изқуварларга осон бўлмаяпти.

Район ҳуқуқ-тартибот органлари жиноятчиликнинг ҳар қандай кўринишига қарши қонуний чора-тадбирларни кўраверадилар. Республикамиз Президенти И. Каримов ташаббуси билан бошланган жиноятчиликка қарши кескин курашни кучайтираверамиз. Зеро, одамлар осойишталиги энг катта бойлигимиздир.

Б. САЪДУЛЛАЕВ,
Тойлоқ район прокурори, биринчи даражали ҳуқуқшунос.

ЭЗГУЛИК ЧИРОҒИ

Озодлик, эркинлик. Очиғи, бу кунларга етиш халқимиз учун азалий орзу эди. Мана унга эришганимизга ҳам икки йил бўлди. Тарихда бир сонияга тенг бўлган бу давр республикамиз иқтисодиёти, маданияти ва маънавиятида мислсиз ғалабалар йили бўлди. Мустақиллик бугун қалбларимизга ғурур бахш этиб, еримизда, қонун-қоидаларимизда, байроғимизда, мадҳиямизда акс этмоқда. Ўтган икки йил давлатчилик тизимларини шакллантиришда ва мустақил мамлакатнинг қонуний-ҳуқуқий асосларини яратишда ҳал қилувчи давр бўлди. Жаннатмакон Ўзбекистонимиз яна ўз номи, шону шавкати билан дунёга юз очди, кўҳна «Ипак йўли»дан карвонлар яна йўлга чиқди. Дарвозалар очилиб дунё халқлари билан бордикелди, олди-берди муносабатларимиз қайта тикланди.

Мустақиллик айниқса қўли қадоқ, умри далада ўтган, ўзбек деҳқони учун бебаҳо туҳфа бўлди. У истиқлол туфайли ўзининг кимлигини англади, касб-корига, оиласига, эл-юртига муносабати ўзгарди. Энг қувончлиси ўзбек деҳқонига ерга, мулкка эгалик туйғуси уйғонди. Бу эса чинакам ютуқлар, ғалабалар омили бўлмоқда.

Ўз эркига, ўз ерига эга деҳқон мамлакатимиз иқтисодий қудратини юксалтириш, бозорлар тўкинлигини таъминлашда бош омил бўлиб хизмат қилмоқда. Бу ҳар бир Ўзбекистон фуқароси қалбида эрк, озодлик чироғини ёқди, Ана шу ишонч — элни эл, юртни юрт қилади, унинг қудрати бебаҳо, у — мўъжизалар яратувчи куч, ғалабалар омилидир. Бу буюк ишончни халққа юртбошимиз тақдим этди. Ижара, мулкчилик, ер, тадбиркорлик, деҳқон (фермер) хўжаликлари тўғрисида қабул қилинган фармонлар меҳнаткаш инсонга қанот бўлди, кучига-куч қўшиб, ғалаба манзилига етаклади. Аҳолига уй-жой қуриш учун ер берилди, оила эҳтиёжи учун қўшимча томорқа ажратилди, деҳқоннинг ерга эгалик туйғуси шаклланди. Шунинг учун ҳам биз — қишлоқ меҳнаткашлари раҳбариятимиз амалга ошираётган сиёсатни қўллаб-қувватлаймиз, ҳамиша унга хизмат қиламиз, у киши кўрсатган манзилни ривожланган, буюк давлат қуришда эзгулик йўли деб биламиз.

Биз оиламиз аъзолари билан юртбошимизнинг «Ўзбекистоннинг ўз истиқлол ва тараққиёт йўли», «Ўзбекистон — келажаги буюк давлат» каби рисолаларни ўқидик, ўзимизча баҳслашиб, хулосалар чиқардик. Бу иккала китоб ўзини Ўзбекистон фуқароси деб билган одам учун ҳаёт йўлини ёритувчи йўлчи юлдуздир. Чунки унинг ҳар сатрида ҳаёт ва ҳақиқат бор, улкан халқ, Ватан тақдири, бобокалонларимизнинг шодон руҳи поклари бор. Китобда баён этилган кўрсатмаларга, йўл-йўриқларга амал қилсак, албатта буюк давлат қуражакмиз.

Хўжалигимиз меҳнаткашлари «яхши яшаш учун яхши ишлаш керак», деган иборага амал қилиб, далада жавлон урмоқдалар, Айниқса кейинги вақтларда ижара, деҳқон хўжаликлари борасида қабул қилинган қонунлар қишлоқ деҳқонлари учун кенг имкониятлар яратди. Жумладан бизнинг Алишер Навоий номли жамоа хўжалигимизда ҳам 3 та пахтачилик ва битта фермер хўжаликлари ташкил этилиб, қонунларнинг адолатли ва халқчиллигини амалда исботламоқда. Биз оилавий ижара асосида ишлаб, 1989 йилдан бери хўжалик билан шартнома тузиб, 7 гектар майдонга пахта етиштираяпмиз. Сирож Темиров ва Шоди Ҳамроев оилавий ижара хўжаликлари ҳам меҳнатда катта зафарларни қўлга киритмоқдалар. Ижара хўжаликларига йўл очилиш — меҳнаткаш инсонга имкониятлар эшигини очди. У энди ўз меҳнати натижасига эга бўлди. Бундан рўзғори обод, дастурхони тўкин, бола-чақаси соғлом, ўзи хотиржам. Яна ерга эгалик туйғуси меҳнатга муносабатни ўзгартирди, ҳосилдорлик ортди. Бунинг исботини оилавий пудратимиз тимсолида ҳам кўриш мумкин. Аввалари гектаридан зўрға 20—23 центнердан ҳосил етиштирилган майдондан. 1989 йилда 28 центнердан, 1990 йилда 31 центнердан оқ олтин етиштирилди. Кейинги икки йилда эса об-ҳавонинг ноқулай келиши, айрим раҳбарларнинг ижара хўжаликлари ишига панжа орасидан қараганлари туфайли режа уддаланмай қолди.

Мен оддий бир ижарачи сифатида мустақил республикамиз иқтисодиёти гуллаб-яшнаши ва тараққий этиб, келгусида буюк давлат бўлишига ишонаман. Бунинг учун ҳар бир фуқаро ўз вазифасини сидқидилдан адо этиши лозим.

Мен— 7 боланинг онасиман, 28 йилдан буён шу жамоа хўжалигида ишлаб келаяпман. Меҳнатдан бахтимни топдим десам — бу ҳақиқат. Шу ҳақиқат теграсида болаларим ҳам бирин-кетин ҳаётга кириб келаётирлар. Ҳар йили пахтадан ташқари ипак қурти парвариш қилиб, яхши даромад оламиз. Мана шу ҳалол меҳнат, пешона тери билан топилган даромаддан рўзғоримиз обод, кўнглимиз тинч, болаларимиз соғлом-баркамол. Мен каби оддий бир аёл учун бундан катта бахт йўқ.

Болаларимга келсак, уларни серқуёш диёримизнинг асл фарзандлари қилиб етиштириш учун ёшлигидан жонажон Ватанга, муқаддас тупроққа муҳаббат руҳида тарбиялаб, меҳнатга чиниқтириб келаяпман.

Бойлик, саранжон-саришталик, тинч-тотувлик оиладан бошланади. Оилалар бой яшасагина, юрт тўкин бўлади. Шунинг учун оилавий фермер хўжаликларини бутун чоралар билан ривожлантириб, бу йўлдаги тўсиқларга изчил барҳам бермоқ зарур. Яқинда бир газетада ўқиб қолдим: маълумотларга қараганда, битта деҳқон топган даромаддан Хитойда 3 киши, АҚШда 7 киши, бизнинг республикамизда эса 21 киши таъминланар экан. Саломатлик посбонлари, ўқитувчи ва ҳуқуқшунослар деҳқон учун хизмат қилади. Қолган шахслар кимлар дерсиз? Бу албатта бошқарув механизмининг ошиқча бўғинларидир. Менимча, деҳқон даромадига шерик бўлиб яшаётган, аммо мамлакатимиз тараққиётига фойда келтирмаётганларни эл учун нафли ишга тезроқ жалб этмоқ пайти келди.

Халқимиз меҳнаткаш, бугунги қийинчилик кунларни ўз меҳнати билан енгиш учун далаларда астойдил тер тўкишмоқда. Уларнинг ишонганлари меҳнат, суянганлари одил, адолатпеша юртбоши, унинг халқпарвар сиёсати. Шу икки амалнинг бирлиги уларни нурли манзилга олиб чиқишига умид боғлашган. Ана шу умид эзгулик йўлини ёритувчи чироқдир. У деҳқон хонадонига ҳам албатта бахт олиб киради. Хўжалигимиз меҳнаткашлари мустақил республикамизнинг улуғ тўйини муносиб кутиб олдилар. Пилла, сабзавот, мева, қоракўл тери, жун топшириш режалари ошириб бажарилди. Эндиги навбат — пахтага. Бу соҳадаги топшириқ ҳам ошириб бажарилади, лабзи ҳалол деҳқонларимизнинг аҳди шундай.

Зумрадхон ҚУЛИБЕКОВА,
Қўрғонтепа районидаги А. Навоий номли жамоа хўжалиги ижарачиси.

ҚОВУН ДАРАХТИ

Андижонлик Каримовнинг ҳовлисида ўсаётган қовун дарахти — папайя илк ҳосил берди.

Иссиқ минтақада ўсадиган бу дарахтнинг меваси ва баргидан дори ва атир-упа тайёрлашда фойдаланилади. Қодиржон Каримов бошчилик қилаётган «Меҳр» кичик корхонаси аъзолари ана шу қимматли хомашёни етиштиришга аҳд қилдилар. Улар маҳаллий доришунослар билан ҳамкорликда папайядан турли дори-дармонлар шарбатлар тайёрлашни мўлжаллашмоқда. Ҳозир тоғ этагидаги етти таноб ерда «қовун дарахт» ўсяпти. «Меҳр» кичик корхонасининг ишбилармонлари келгусида бу ажойиб дарахт кўчатини кўпайтириш ниятида.

ЯНГИ ДАСТГОҲЛАР

Тўрткўл тўқимачилик ва тикувчилик ишлаб чиқариш бирлашмасида «Ўзбекенгилсаноат» уюшмасининг кўмагида юқори унум билан ишлайдиган 225 та СТП-2-180 дастгоҳини ўрнатиш туғалланяпти. Ҳадемай бу ерда меҳнат қилаётган 1500 ишчи сафига яна 1000 киши қўшилади. Қайта жиҳозлаш натижасида бўшаб қолаётган дастгоҳлар бирлашма қишлоқларда очаётган корхоналарга ўрнатилаётир.

Қ. ШОНИЁЗОВ,
ЎзА мухбири.

ХОРИЖДАН ХАБАР

● ВАШИНГТОН. Америка Қўшма Штатлари маъмурий Въетнам билан савдо-сотиқ соҳасига 18 йил бурун жорий этилган таъқиқни бекор қилиши керак. Ҳаной сафаридан қайтиб келган бир гуруҳ америкалик қонуншунослар Президент Билл Клинтон номига мактуб йўллаб, шу фикрни маълум қилдилар. Уларнинг ёзишича, мазкур мамлакатга нисбатан иқтисодий чеклашларни бекор қилиш Ҳиндихитой уруши йилларида бедарак кетган америкалик аскарларнинг тақдирини ойдинлаштириш имконини беради.

● ТОКИО. РАТА-ТАСС мухбирининг хабар беришича Япония ҳукумати махсус кенгаши миллий иқтисодиётни жонлантириш юзасидан қатор шошилинч чоралар кўрди. Ижтимоий таъминот масалаларини яхшилаш, савдо-сотиқ, ер ижараси, ташқи ва ички солиқ сиёсати сингари қатор йўналишларда давлат чеклашларини юмшатиш шулар жумласидандир. Бош вазир Морихо Хосокава мазкур чораларни амалга ошириш учун 6,15 триллион иен (58,5 миллиард доллар) миқдорида маблағ ажратди.

● ПЕКИН. «Айрим мамлакатларда социализмнинг ҳалокатга юз тутиши марксизмнинг мағлубияти деган сўз эмас. Халқ ўз мамлакатидаги мавжуд имкониятларни марксизм ғоялари билан мужассамлаштириб, ислоҳот ва изланишларни давом эттирар экан, социализм яшайверади». Хитой Компартияси Марказий Комитетининг Сиёсий бюроси аъзоси Цяо Ши Вьетнам Компартияси делегацияси билан Пекинда бўлиб ўтган учрашув чоғида шундай деди.

Ҳозирги Хитой-Вьетнам муносабатларини юқори баҳолар экан, Цяо Ши ҳамма соҳаларда, жумладан, партиялараро алоқалар борасида ҳам икки томонлама ҳамкорлик бундан кейин ҳам ривожланиб бораверади, деб умид билдирди.

● ДЕҲЛИ. Ҳиндистон МДҲ мамлакатларига сайёҳлик ва меҳмонхоналар бизнесини ривожлантиришда яқиндан кўмаклашади, деди мамлакатнинг фуқаро авиацияси ва сайёҳлик ишлари вазири Ғулом Наби Озод. У 10 кунлик расмий сафар давомида Россия, Қозоғистон, Ўзбекистон, Қирғизистон ва Туркманистонда бўлиб қайтди.

Сафар давомида Алмати, Ашгабат ва Бишкек билан Деҳли ўртасида самолёт қатновини йўлга қўйиш тўғрисида битимлар имзоланди. Бундай битим Ўзбекистон билан анча илгари имзоланган эди.

(ЎзА).

МАЪНАВИЯТИМИЗ САРЧАШМАСИ

АҲМАД ДОНИШ МЕРОСИ

Аҳмад Маҳдум Дониш (1827 1897) ўз даврининг илғор фикрли намоёндаларидан бири бўлган. У яшаган даврда бу ҳудуддаги хонликлар мураккаб ижтимоий-сиёсий воқеаларни ўз бошидан кечираётган эди. Ўзаро низолар оқибати туфайли уч мустақил давлат ҳам чор Россияси илкига тушиб қолди. Чор Россияси армиясининг Бухоро амирлигини истило қилиш тафсилотларини ёритишга тарихчилар орасида биринчи бўлиб Аҳмад Дониш қўл урди. Олимнинг жўшқин ижодий фаолиятини И. С. Брагинский, А. Мирзоев, С. Улуғзода, Р. Ходизода, И Мўминов, Х. Воҳидов, Ж. Тошқуловлар тадқиқ қилиб, илмий адабиётга олиб киришди.

Аҳмад Донишдан бой илмий мерос қолган. У IX—XII асрлар мусулмон олимларига хос қомусий илм соҳиби ҳисобланади. У шоир ва тарихчи бўлиш билан бирга, мунажжим, муҳандис, риёзиётчи, мусаввир, машҳур хаттот ҳамдир. Унинг ўн етти қўлёзмаси ҳозирги кунда Ўзбекистон Фанлар академияси Шарқшунослик институтида сақланмоқда. Илми нужум ва жуғрофияга оид икки асар ёзди: «Манозир ал-кавокиб» (Осмон ёритгичлари манзараси) ва «Рисола фи аъмол ал-курра» (Глобус тўғрисидаги ёки глобусдан фойдаланиш йўллари тўғрисидаги рисола).

Уни мусаввир сифатида танитган бир неча асарлар ҳам бизгача етиб келиб, улар ҳозирда Ўзбекистон Давлат санъат музейи ва ЎзФА Шарқшунослик институтида сақланмоқда. Аҳмад Дониш Бухоро миниатюра мактаби анъаналарини давом эттирган ва унга содиқ қолган мусаввирдир. «Мактаб», «Мажнун саҳрода», «Шоир ва дарвиш» каби миниатюралари асосида чуқур ижтимоий-фалсафий фикр ётади. Миниатюраларда хотин-қизларни билимли қилиш, Ватан тақдири каби масалалар илгари сурилган. Олим турли хилдаги китобларни кўчириш, уларни бадиий безаш билан ҳам шуғулланган. Мирзо Бедил асарларини қайта кўчириб, уларга миниатюралар ҳам ишлаган.

Аҳмад Дониш асарлари ичида ижтимоий-сиёсий масалаларга бағишланган «Наводир ул-вақое» (Нодир воқеалар) ва «Рисола ё мухтасаре аз таърихи салтанати хонадони манғитийа» (Манғитлар хонадонининг қисқача тарихи) асарлари алоҳида ўрин тутади. Ушбу асарларнинг илк тадқиқотчиларидан бири устод Садриддин Айний бўлди. У 1920 йилда «Шуълаи инқилоб» журналида Аҳмад Донишнинг ҳаёти ва ижодий фаолияти ҳақида тўхталди. Шунингдек академик Е. Э. Бертельс ҳам 1936 йили Аҳмад Донишнинг қўлёзмаларини шарҳлаб, мақолалар эълон қилди.

«Наводир ул-вақое» асарининг муаллиф қайта кўчирган нусхалари айни пайтда Тошкент, Санкт-Петербург ва Бухородаги илмий муассасаларда сақланмоқда. Яқинда бу асар Душанбеда ҳам икки томда чоп этилди. «Рисола ё мухтасаре...» асарининг фанга беш нусхаси маълум бўлсада ҳанузгача унинг асл номи аниқланмаган. Бунга сабаб, асарга муаллиф томонидан ном берилмаганлигидир. Тадқиқотчилар асар мазмунидан келиб чиқиб унга юқоридаги номни беришган. Бу асар Бухоро тарихнавислик мактаби вакиллари бўлмиш Мирзо Абдул Азим Сомий, Мирза Салимбек, Шарифжон Махдум Садр Зиё, Ҳомид валад ҳозий Бақохўжа, Садриддин Айний учун манғитлар хонадони тарихини ёритиш борасида манба бўлиб хизмат қилган бўлиши керак. Чунки, Бухорода ҳукмронлик қилган сўнгги сулола — манғитлар сулоласи тарихини хронологик изчиллик билан ёритишни бошлаб берган биринчи Бухоро тарихчиси Аҳмад Донишдир.

Аҳмад Дониш хўшқин ижтимоий фаолият билан ҳам шуғулланди. У уч марта, 1857, 1869, 1873 йилларда Бухоро элчилари таркибида мирзо сифатида Петербургга боради. Сафар чоғида кўрган-кечирганлари «Наводир ул-вақое» асарида ўз ифодасини топган. Қилинган саёҳатлар унинг ижтимоий-сиёсий қарашларининг шаклланишига жиддий таъсир кўрсатди. 1869 йил Петербургга қилган сафари даврида амир элчиларининг тажрибасизлиги ва нодонлиги уни қаттиқ ранжитиб, нафратини қўзғатди. У «Наводир ул-вақое» асарида, элчининг нодонлигига давлат ва унинг ҳокимлари айбдорлигини таъкидлайди. Унинг ёзишича, ҳокимлар атайлаб илмсиз кишиларни ўз атрофларига йиғадилар ёки бошқа мамлакатларга юборадилар, улар давлатнинг заиф томонларини очиб ташламасин деб қўрқадилар.

Аҳмад Дониш элчи қандай бўлиши кераклиги масаласига тўхтаб, у ниҳоятда тадбиркор, билимдон бўлиши зарурлигини уқтиради. Петербург саёҳатлари даврида таниқли шарқшунос ва тилмоч Козимбек билан танишади. Козимбек чор Россияси Ўрта Осиёни босиб олинишидан илгари ҳам Бухорода бўлган эди.

Ўрта Осиёнинг чор Россияси томонидан забт этилиши уни бефарқ қолдирмади. Бухоро амирлигининг рус тасарруфига тушишининг бош сабаби деб, мамлакатда ҳукм сурган умумий қолоқликни кўрсатади. Феодал маҳдудлик, мухолиф лашкари тўғрисида хаттот умумий тасаввурнинг (ҳарбий разведка хизматининг) йўқлиги, ҳарбий бошлиқларнинг ўта тажрибасизлиги, яроқсиз жанг қуроллари, халқнинг қонини сўришга асосланган иқтисодий тизим истилони тезлаштирди, деган хулосага келади.

Маълумки, Бухоро воҳасини сув билан таъминлаш асрлар давомида мавжуд бўлиб келаётган муаммолардан бири эди. Бу муаммони ҳал қилиш учун олим Амударёдан воҳа томонга канал ўтказиш таклифи билан чиқади. Лекин амир Музаффар (1860—1885) давлат хазинаси имкониятларини пеш қилиб, унинг бу таклифини рад этади.

У 1873 йили Петербургда бўлган даврида Бухоро элчиси Абдулқодирбекни Петербургга келиб қолган Туркистон генерал-губернатори К. О. Кауфман билан учраштиришга ҳаракат қилди ва бунга эришди ҳам. Мақсад Абдулқодирбек Кауфман билан Бухоро сув таъминоти тўғрисида суҳбат олиб бориши эди. Унинг ўзи ҳам Кауфман билан учрашиб, шу масала бўйича суҳбатлашди. Аҳмад Дониш Бухоро воҳасининг қадимги гидрографиясини яхши билганлиги шубҳасиз. Қадимда Зарафшон дарёси ўзанидан бири ўз сувини Амударёга қуйганлигини ҳозирги замон археологлари исботладилар.

Аҳмад Дониш ижтимоий-сиёсий қарашларида давлат, унинг ўрни ва бошқарув йўллари масаласи муҳим аҳамият касб этади. У мамлакатни бошқариш жуда шарафли ва қийин иш. Уни ақлли, одил, ҳақиқатан ҳам халқ ҳаёти ҳақида ўйлайдиган, халқ учун қайғурадиган, унга содиқ кишилар олиб бориши керак, дейди. Унинг фикрича, агар подшоҳ ҳамма соҳаларда одил сиёсат тутса, халқ санъатини, ҳунарини, урф-одатини гуллаб-яшнатишга шароит туғдириб берса, бошқа мамлакат билан савдо-сотиқ ишларини ривожлантирса, мамлакат обод, халқ фаровон бўлади. Аҳмад Дониш давлатнинг моҳиятини ақлу-виждон белгилайди деб ҳисоблайди. «Кимки ақлсиз бўлса, у одил ҳам эмас... Ақл ва давлатни бирбиридан ажратиб бўлмайди Ақлсиз одамлар мамлакатни идора қила олмайдилар», деган эди аллома.

Аҳмад Дониш ҳар қандай босқинчиликни рад этиб, кучли давлатнинг ўз ҳудуди билан қаноатланмасдан заиф давлатларни босиб олишини қаттиқ танқид остига олади. У инсонлар орасидаги миллатчилик кайфиятларига, динлар ичидаги мазҳабчилик ғояларига, давлатлар ўртасидаги ихтилофларга нисбатан ўз норозилигини билдиради. У «Бирор миллат бошқа бир миллатга душман, бирор бир давлат иккинчи давлатга мухолиф бўлмасин. Давлат сардорлари (бошлиқлари) учрашиб, истилочилик, муҳолифлик масалаларини эмас, балки моддий, табиий неъматлардан қандай фойдаланиши йўлларини муҳокама қилсинлар», — дейди.

Аҳмад Донишнинг давлат ва унинг фуқаролари масаласидаги қарашлари «Наводир ул-вақое» асарининг учинчи бобида (фаслида) ўз ифодасини топди. «Подшоҳ, — дейди Аҳмад Дониш, — ўз давлатининг қўриқчиси (нигоҳбони)дир. У тунлари Ҳақ (Оллоҳ) учун гадолик, кундуз кунлари эса халқ учун подшоҳлик қилиши керак». Бу фикрини тарихдан олинган мисол билан мустаҳкамлайди. Унинг ёзишича, Маҳмуд Ғазнавий (Ғазнавийлар давлатининг ҳукмдори) оқшом тушиши билан шоҳлик жамоасини (тўнини) дарвишлик хирқасига алмаштириб, худои таолога тоат-ибодат қилишга киришарди ва дердики: «Ё раб, бу мулк — сенинг мулкингдир, бу банда— сенинг бандангдир. Бу мулк менинг шамширим кучи билан ҳосил бўлган эмас, балки уни сен бахшида қилдинг».

Асарда Аҳмад Дониш подшоҳнинг мамлакат ичидаги ғайри-қонуний ҳаракатлар, яъни жиноятчиликнинг олдини олиш, унга қарши курашиш учун масъул эканлигини кўрсатади. У ўғриларни икки гуруҳга бўлади: биринчиси саҳродаги тиру-камонли ўғрилар (қароқчилар), иккинчиси бозордаги тошу-тарози олдида турган «ўғрилар». Яъни бу гуруҳ тошу-тарозидан уриб қолиб, харидор ҳақига хиёнат қилувчи қаллоблар.

Аҳмад Дониш ёзадики, подшоҳ мамлакатда кечаётган барча воқеа-ҳодисалардан воқиф бўлиб туриши зарур. Фароғат подшоҳнинг иши эмас, балки фуқаро ишидир. Чунки подшоҳ халқ посбонидир.

Донишманд олимнинг илмий изланишларидан ўша даврда ўз сафдошлари ҳам кенг фойдаланишди. Жумладан, Бердах, Мискин, Завқий, Аваз Ўтарлар Аҳмад Донишни нафақат сафдош, балки ўз илмий йўналишлари бўйича устод ,деб тан олишди.

Аҳмад Дониш фикрича, подшоҳ бирор фармон чиқаришдан илгари мамлакатдаги ақлли, тажрибали одамлар билан маслаҳатлашиб олмоғи керак. Бунинг учун аҳолининг барча табақаларидан вакиллар бўлган давлат кенгаши тузишни таклиф этади. Барча давлат ишлари ана шу кенгаш орқали амалга оширилиши лозим. Кўриниб турибдики, Аҳмад Дониш якка шахснинг мутлақ ҳукмронлигига қарши бўлган ва бу нарса қандай салбий оқибатларга олиб келишини сезган, бу тўғрида огоҳлантирган. Шунинг учун Аҳмад Дониш ўз давридан анча илгарилаб кетган маърифатчи олим. У таклиф этган ислоҳотлар амир Музаффар томонидан рад этилади, ўзи эса саройдан узоқлаштирилади.

Тарих шундай ҳақиқатки, ҳар қандай шароитда, ҳар қандай қилинган илмий-маърифий ишлар ҳеч қачон унутилмайди. Айниқса, XIX асрнинг иккинчи ярми Туркистон халқлари учун катта реакцион ўзгаришларга олиб келди. Ўлка чор Россиясининг мустамлакасига айлантирилди. Халқ икки ёқлама зулм остида қолди.

Натижада келажакни тараннум этувчи халқ демократик-маърифатпарварлари вужудга келдики, яъни Фурқат, Муқимий, Ч. Валихонов, Қ. Отабоев, А. Кунунбоев, Бердах қатори чақнаган юлдузлардан бири— Аҳмад Дониш эди. Аҳмад Донишнинг чуқур илмий изланишлари, ижтимоий-сиёсий қарашлари бугунги куннинг, мустақил Ўзбекистоннинг инъикоси бўлиб қолди. Олим қилган орзулар ушалмоқда.

Карим НОРМАТОВ,
тарих фанлари доктори, профессор.

Ҳалим ТЎРАЕВ,
тарих фанлари номзоди, доцент.

МЕЗОН

21 сентябрдан мезон киради.

Бу ой, аввало, ўзининг ёқимли, гоҳида эса изғиринли шамоли билан шуҳратлидирки, бу «қирғияк шамоли» деб ҳам юритилади:

Далаларда энди кезар —
Шўх қирғияк шамоли.
Тиллоланиб кўринади —
Заргар кузнинг камоли!

Яна шу паллада ҳавода учиб юрувчи момиқ толачалар ҳам, табиатнинг ажабтовур ҳикматидирки, уни биринчи кўрган деҳқон: муқаддас санаб, юз-кўзига суртади ҳам.

Боғлар бол-асалга тўлган
чоғлардур, бу чоғлар,
Ҳар ёқ дур-гавҳарга тўлган
онлардур, бу онлар!

Кузги сабзавоту полиз экинлари, шиғил-шиғил узумлару олма-анорлар куз шамолидан қанча кўп баҳра олса, қишда сақланиши ҳам, маълумки, шунча кўнгилдагидай бўлади.

Чорвада ҳам, айниқса энди юмушлар қалашгандан-қалашаверади.

Қўй-қўзилару моллар дуркунлашгандан дуркунлашади, кузги жун қирқими ўз вақтида созу саранжом ўтказиш ҳаракатида бўлинади, молхоналарни расаматли тайёрлаш дейсизми, чорва озуқа жамғармаларини бутлаш дейсизми ва ҳоказо.

Кўпдами барака, оздами?

— деҳқончасига айтсак:

Тежасанг озда ҳам барака,
Тежамсанг кўпи ҳам
бебарака!

Ўтмишда баъзи қишда қийинчилик юз берган кезда мезон пишиқчилигига, тўкин-сочинга чиқиб олинди, дегунча, ҳамма-ҳаммаси ортда қолиб кетарди. Шоҳу гадо дастурхони тўла бўларди. Боиси: арзончиликни бош мезони — деҳқон донлуни, ҳосили эди. Энди бўлса бу мезон нисбати: темир-терсагу соляркага ўтиб қолдида! Бундай ҳоллар энди бардошни кенгроғу, қунтни жадалроқ олишни тақозо этади.

Хуллас:

Мезонда жам бўлар
ҳосилнинг чўғи,
Унда кўз-кўз, деҳқон
қалбининг қўри!

Ражаб ЖУМАНИЕЗОВ.

САМАРҚАНД ВИЛОЯТИ. Челак шаҳридаги «Қалдирғоч» болалар боғчасида ўз касбининг фидойилари жуда кўп. Ана шундайлардан бири Юлдуз Қўзиева 16 йилдан бери болаларни меҳр билан ардоқлаб келмоқда.

СУРАТДА: Ю. Қўзиева кичкинтойлар билан машғулот ўтказмоқда.

К. ТУРСУНОВ олган сурат.

УСТА ГАНЧКОРЛАР

Қадимий Бухорода ганч ўймакорлигини қайта тиклашга киришилди. Халқ ижодиёти ва маданий-маърифий муассасалар вилоят илмий-услубий марказида бир вақтлар Бухоро воҳасида яхши ривожланган бу қадимий ҳунарни ёшларга ўргатадиган устахона ташкил этилди.

Ҳозир Бухорода ганчкорлик буюмларига қадимги даврдагидек талаб кучайиб кетган. Муазайян муқарнаслар, чорроқ устунлар, тўқилган тўрга ўхшаш чиройли безак буюмлари шулар жумласидандир. Булардан уйларга пардоз беришда фойдаланилади. Кейинги вақтда ганчдан ясалган қандилларга ҳам эҳтиёж пайдо бўлди.

Ганч буюмларни ҳамма жойда учратиш мумкин, аммо чинакам ганчкорлик асарларини топиш осон эмас. Шу сабабли, вилоят илмий-услубий марказидаги халқ тасвир студияси раҳбари Раҳим Ҳакимов бу ишга астойдил бел боғлаб, устахона очди.

Устахонада ганчкорлар ясаган буюмларни кўрдим. Булар бинокорликда ишлатиладиган турли безаклар эди. Улар шу қадар чиройли ва нозик ясалганки, вазни йўқдек туюлади. Шогирдлар ҳозир шу ишнинг сирларини ўрганишмоқда. Улар ясаган буюмлар ҳозирнинг ўзидаёқ юқори баҳоланмоқда. Қадимги усталар услубида тайёрланган буюмларга буюртмалар берилмоқда.

Устахонада машҳур Бухоро ганчкорлари мероси пухта ўрганилмоқда. Айниқса ганч бадиий ўймакорлигининг мислсиз устаси Уста Ширин Муродовнинг меросига алоҳида эътибор билан қаралмоқда. Уста Шириннинг ишини кўрган ҳар бир киши унинг маҳоратига, санъатига тан бермай иложи йўқ. Устанинг ана шундай ишларидан бири Бухоро амирининг ёзги боғи —Ситораи Моҳи хосадаги «оқ кошона»дир. Бу кошонада ойнаванд нақшлар оппоқ бўлиб ярқираб, бинога тантанавор тус беради. Уста безаган Алишер Навоий номидаги давлат академик катта театри «Бухоро зали»нинг иши ҳам «оқ кошона» руҳида бажарилган.

Раҳим Ҳакимов ўзи бошлаган бу хайрли ишни машҳур ганчкорларнинг авлодлари қўллаб-қувватлашига ишонади. Уларнинг маҳорати, тажрибасидан фойдаланмай туриб, аждодларимизнинг бой анъаналарини сақлаб қололмаймиз.

И. ГРЕБЕНЮК,
ЎзА мухбири.

«ҚИШЛОҚ ҲАҚИҚАТИ»НИНГ «ҲОЖАТБАРОР» ТАРҒИБОТ-ТИЖОРАТ ХИЗМАТИ

МУЛОҚОТ УЧУН ТЕЛ: 33-44-43, 32-54-44, 32-56-34, 32-56-25

БУЮРТМАЛАРИНГИЗ ТЕЗДА АДО ЭТИЛАДИ

СИЗГА ҚУЛАЙ ВА МАҚБУЛ САВДО ФИРМАСИНИ ТАВСИЯ ЭТАМИЗ

International Trade Centre

Катта савдо дўконларини айланганингизда, расталарга териб қўйилган ранг-баранг ва замонавий жиҳозларни кўздан кечирганингизда уларга ҳавасингиз келади ҳамда харид қилишни истайсиз. Чет элларда тайёрланган телевизорлар, видеомагнитафонлар ва бошқа жозибали жиҳозлар, маданий моллар кўпинча нақд чет эл валютасига сотилади. Биз тавсия этаётган савдо фирмасидан эса сўм ҳисобидаги маблағни банк орқали ўтказиш йўли билан

Телевизорлар	SONY 74, 68, 51 см
Видеокамералар	M 3000
Видеомагнитофон телевизори билан	HITACHI, SAMSUNG
Мусиқавий жиҳозлар мажмуи	SONY, PHILIPS
Икки кассетали магнитофонлар	SONY, SHARP
Радиотелефонлар	PANASONIC
Телефонлар	PANASONIC
Факслар	PANASONIC

ХАРИД ҚИЛИШИНГИЗ МУМКИН

Мулоқот учун Тошкентдаги телефонлар: 72-56-02; 91-00-68

ПАХТА ТОЗАЛАШ ЗАВОДЛАРИ, ЖАМОА ВА ДАВЛАТ ХЎЖАЛИКЛАРИ РАҲБАРЛАРИ ДИҚҚАТИГА

Turkestan Co. Ltd

Пахта йиғим-терими мавсумида хирмонлар — бунтлар устини ёпишда брезент ва бошқа чодирбоп материалларга талаб-эҳтиёж ғоят ортади. Кўпчилик уларни қидириб, қимматли вақтларини зое кетказадилар. Бизнинг ташкилот шу масалада

Сизларга ёрдам беришга тайёр:

пахта хирмонларини устини ёпиш учун пишиқ-пухта чодирбоп материални, шунингдек мелиорация ишларида қўлланиладиган тўқима қопламани

сотиб олишни таклиф этамиз

Бундан ташқари барча ташкилотлар қуйидаги хом ашёлар ва молларни ҳам харид қилишлари мумкин:

– 9-, 14-, 16-, 18-, 20- атторлик –галантерия гуруҳларига мансуб, барча рангдаги сунъий чармлар;

– пойафзал картони;

– эркаклар, аёллар, болалар пойафзалларининг юқори қисми – дастаги;

– пойафзал чарми;

– линолеум.

Сотиб олинадиган хом ашё ва маҳсулотларга ҳақ тўлаш Тошкентда амалга оширилади.

Харид қилинган моллар бир ой давомида етказиб берилади.

Юқорида таъкидланган хом ашё ва маҳсулотлар линт билан айирбошланиши ҳам мумкин.

Мулоқот учун Тошкентдаги телефонлар: 32-10-53; 33-80-41.

АҲОЛИ ДИҚҚАТИГА

ЭЛЕКТР ЭНЕРГИЯСИГА ҲАҚ ТЎЛАШНИНГ ЯНГИ ТАРИФЛАРИ

1993 йил 20 сентябрдан электр энергиясига ҳақ тўлашнинг янги тарифлари кучга киритилди. Бу Мустақил Давлатлар Ҳамдўстлиги мамлакатларидан ташиб келтирилаётган ёнилғи нархларининг сезиларли даражада оширилганлиги билан боғлиқдир. Шунингдек, электр энергиясидан фойдаланиш самарадорлигини ошириш мақсадида ҳам шундай йўл тутиляпти.

Эндиликда аҳоли электр энергиясига;

1 КИЛОВАТТ-СОАТ УЧУН 4 СЎМДАН, ошхонасида электр плиталардан фойдаланувчилар эса;

1 КИЛОВАТТ-СОАТ УЧУН 2 СЎМДАН ҳақ тўлайди.

Шу муносабат билан ҳозиргача фойдаланилган электр энергияси учун 10 октябрга қадар аввалги тариф бўйича, яъни 1 киловатт-соат учун 1 сўмдан ҳақ тўланиши зарур.

10 октябрдан сўнг электр энергиясига ҳақ олиш фақат янги тариф бўйича, яъни 1 киловатт-соат учун 4 сўмдан қабул қилинади.

Электр энергиясига ҳақ тўлаш бўйича имтиёзлардан фойдаланувчиларнинг барчасига шундай енгилликлар сақлаб қолинади.

«ЎЗЭНЕРГОНАЗОРАТ» ХИЗМАТИ.

Бош муҳаррир Н. ЁҚУБОВ.

Рўзнома таҳрир ҳайъати: Н. ҚАЮМОВ, М. ИСЛОМОВ, М. МИРЗАЕВ, Ҳ. РАҲМАТИЛЛАЕВ, М. ҚАЮМОВ (бош муҳаррир ўринбосари), С. САЙДАЛИЕВ (бош муҳаррир ўринбосари), О. ҒОФУРОВ, (масъул котиб), Н. ОРИФЖОНОВ, К. РИХСИЕВ, Э. ИБРОҲИМОВ, Р. БОБОМУҲАМЕДОВ.

МУАССИСЛАР: Ўзбекистон Республикаси Қишлоқ хўжалиги вазирлиги, «Ўзплодоовошчвинпром» концерни, Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлиги, «Қишлоқ ҳақиқати» журналистлари жамоаси.

МАНЗИЛГОҲИМИЗ: 700083, ТОШКЕНТ, МАТБУОТЧИЛАР КЎЧАСИ, 32.

ТЕЛЕФОНЛАР, Муҳаррир ўринбосарлари —33-44-43, 33-16-27. Масъул котиб—33-09-93, Масъул котиб ўринбосарлари—32-56-25. Деҳқончилик бўлими—32-56-35, 32-54-51, 33-09-93. Қайта ишлаш саноати бўлими—32-56-31. Ижтимоий ҳаёт бўлими — 32-56-34. Чорвачилик бўлими—32-56-22. Мелиорация ва қишлоқ қурилиши бўлими — 32-56-33. Маданият, адабиёт ва санъат бўлими — 32-56-36, 33-09-93. Ахборот ва спорт бўлими — 32-54-54. Шикоят, хат ва маъмурий органлар бўлими — 32-54-49, 32-54-52. Безатиш бўлими — 32-58-79.

Рўйхатдан ўтиш тартиб № 000096. Буюртма Г-533. 29070. нусхада босилди, ҳажми 2 босма табоқ. Офсет усулида босилган, қоғоз бичими А—2. Босишга топшириш вақти 21.00. Босишга топширилди — 21.00

Ўзбекистон Республикаси Президенти Маҳкамасининг Ишлар бошқармаси ҳузуридаги «Шарқ» нашриёт-матбаа концерни. Корхона манзили: «Буюк Турон» кўчаси, 41-уй. 1 2 3 4 5 6.